

Designing A New Genetic-Fuzzy Type 2 Approach to Evaluate Self-Adaptive Systems by Software Quality Indicators

Majid Abdolrazzagh-Nezhad^{1*}, Eshrat Zargari², Mahdi Kherad³

¹ Associate Professor, Department of Computer Science, Faculty of Computer & Industrial Engineering, Birjand University of Technology, Birjand, Iran

² Department of Computer Engineering, Birjand Branch, Islamic Azad University, Birjand, Iran

³ Ph.D. Student of Information Technology, Faculty of Engineering, Department of computer Engineering, University of Qom, Qom, Iran

Received: 23 May 2023, Revised: 12 March 2024, Accepted: 22 April 2024

Paper type: Research

Abstract

Self-adaptive systems are one of the types of software systems that change their behavior according to system conditions and environmental conditions and adapt themselves to it. Although the evaluation of the performance of these systems has been covered in most researches, the evaluation of their quality has remained closed. Therefore, designing an approach is an essential issue to evaluate the quality of self-adaptive systems. The first challenge, the quality indicators of these systems are not fixed, specific, and definite parameters. For example, one of the qualitative indicators for a self-adaptive system is the ability to run software on different operating systems. This indicator may have different degrees of importance for different experienced individuals. The next challenge, some qualitative indicators are not mathematical variables, but rather a linguistic variable between users and experts, indicating that these qualitative quantities are fuzzy variables and can be completely formulated by fuzzy logic. In this article, a new genetic-fuzzy type 2 approach has been proposed to evaluate the quality of the systems based on their quality indicators. The fuzzy logic type 2 is used to describe qualitative indicators, and a genetic algorithm is utilized to determine the optimal fuzzy weights of the qualitative indicators. In the proposed method, it has been tried to compare the self-adaptive systems from two dimensions, including the software dimension and their self-adaptive dimension. In order to evaluate the proposed method, a traffic control system called InSync, which is an adaptive traffic control system (ATCS) and contains multiple qualitative factors, has been used. The obtained results confirm the effectiveness of the proposed method due to the lack of scenario generation, the ability to extend the method to all software quality parameters, and its simplicity. Also, the method is more comprehensive than other existing evaluation models. In addition, it has been tried to compare the self-adaptive systems from two dimensions, including the software dimension and their self-adaptive dimension. This is despite the fact that most of the existing research deals with only one dimension.

Keywords: Self-Adaptive System, Quality Indicators of The Software, Genetic Algorithm, fuzzy Type 2, Adaptive traffic control system (ATCS).

---

* Corresponding Author's email: abdolrazzagh@birjandut.ac.ir

ارائه یک رویکرد ژنتیک-فازی نوع ۲ برای ارزیابی کیفیت سیستم‌های خودانطباق با استفاده از شاخص‌های کیفی نرم‌افزار

مجید عبدالرزاق نژاد^{۱*}، عشرت زرگری^۲، مهدی خرد^۳

^۱ دانشیار، گروه علوم کامپیوتر، دانشکده مهندسی کامپیوتر و صنایع - دانشگاه صنعتی بیرجند، بیرجند، ایران

^۲ کارشناسی ارشد، گروه مهندسی کامپیوتر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند، بیرجند، ایران

^۳ دانشجوی دکتری، گروه مهندسی کامپیوتر، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه قم، قم، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۲ تاریخ بازبینی: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

سیستم‌های خودانطباق یکی از انواع سیستم‌های نرم‌افزاری هستند که رفتار خود را با توجه به شرایط محیطی تغییر می‌دهند. اگرچه ارزیابی عملکرد این سیستم‌ها در بیشتر تحقیقات تحت پوشش قرار گرفته شده است، ولی ارزیابی کیفیت آنها مغفول مانده است. اولین چالش در این مسیر، عدم قطعیت شاخص‌های کیفی این سیستم‌ها است که پارامترهایی ثابت، مشخص و قطعی ندارند. به عنوان مثال یکی از شاخص‌های کیفی سیستم خودانطباق، توانایی اجرای نرم‌افزار در سیستم‌عامل‌های مختلف است. این شاخص، از نظر افراد خبره مختلف، می‌تواند درجه اهمیت مختلفی داشته باشد. چالش دیگر، برخی شاخص‌های کیفی متغیر ریاضی نیستند و یک متغیر زبانی بین کاربران و کارشناسان می‌باشند، که این امر نشان می‌دهد این کمیت‌های کیفی، متغیرهای فازی بوده و با منطق فازی کاملاً قابل فرموله شدن می‌باشند. در این مقاله به منظور ارزیابی کیفیت این سیستم‌ها براساس شاخص‌های کیفی نرم‌افزار اقدام به ارائه یک رویکرد ژنتیک-فازی نوع دوم شده است. جهت توصیف شاخص‌های کیفی از منطق فازی نوع دوم و برای تعیین بهینه وزن‌های فازی شاخص‌های کیفی از الگوریتم ژنتیک استفاده شده است. در روش پیشنهادی سعی شده تا سیستم‌های خودانطباق از دو بعد شامل بعد نرم‌افزاری این سیستم‌ها و بعد خودانطباق آنها مورد مقایسه قرار گیرند. جهت ارزیابی روش پیشنهادی از یک سیستم کنترل ترافیک با نام InSync که یک سیستم خودانطباق کنترل ترافیک (ATCS) بوده و حاوی شاخص‌های متعدد کیفی می‌باشد استفاده شده است. نتایج بدست آمده با توجه به عدم نیاز به تولید سناریو، توانایی بسط روش به تمامی شاخص‌های کیفی نرم‌افزار و سادگی آن تایید کننده کارآمدی روش پیشنهادی می‌باشند. همچنین جامعیت بیشتر روش پیشنهادی را نسبت به سایر مدل‌های ارزیابی موجود نشان می‌دهد.

کلیدواژگان: سیستم خودانطباق، شاخص‌های کیفی نرم‌افزار، الگوریتم ژنتیک، فازی نوع دو، سیستم خودانطباق کنترل ترافیک

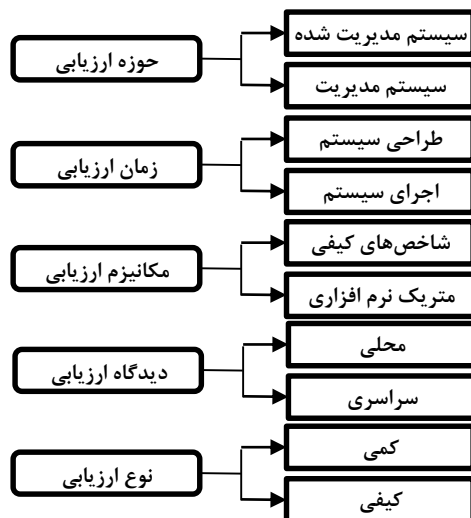
* رایانامه نویسنده مسؤول: abdolrazzagh@birjandut.ac.ir

۱- مقدمه

تصمیمات بهتر در این سیستم‌ها در مواجهه با شرایط عدم قطعیت محیط و الگوریتم ژنتیک به عنوان یک روش بهینه‌سازی می‌باشند. محققین در این مقاله همچنین، چالش‌های تحقیقاتی مرتبط با سیستم‌های خودانطباق را مورد بررسی قرار داده‌اند که عبارتند از:

۱. تعریف دقیق مفاهیم مربوط به این سیستم‌ها و نحوه ارزیابی آنها.
۲. ارائه روش‌های جدید برای پیاده‌سازی این سیستم‌ها با توجه به چالش‌های موجود.
۳. تعریف شاخص‌های جدید برای ارزیابی کارایی، اعتمادپذیری و امنیت این سیستم‌ها.
۴. پیدا کردن راه‌حل‌های مناسب برای مواجهه با چالش‌های مربوط به تصمیم‌گیری در این سیستم‌ها.
۵. تعریف روش‌های جدید برای مدیریت منابع در آنها.
۶. پیدا کردن راه‌حل‌های مناسب برای مواجهه با چالش‌های مربوط به تغییرات در شرایط محیطی.

باتوجه به چالش‌های شماره ۱ و ۳، می‌توان گفت نیاز به رهیافتی جهت سنجش و ارزیابی این سیستم‌ها یک مسئله ضروری می‌باشد. برای ارزیابی سیستم خودانطباق نگرش‌های مختلفی وجود دارد، که می‌توان آنها را از دیدگاه‌های مختلف دسته‌بندی کرد که در شکل ۱ نشان داده شده است [۶]. همانطور که در این شکل مشاهده می‌شود، ارزیابی این سیستم‌ها تنها محدود به ارزیابی عملکردی، زمانی، سازوکاری و محلی/سراسری نیست، بلکه کیفیت آنها را نیز در بر می‌گیرد. روش‌های ارزیابی کیفی این سیستم‌ها در [۱] شامل شاخص‌های مختلف مانند یادگیری، اعتمادپذیری و امنیت، تعادل بین کارایی و هزینه و ... هستند. به عنوان مثال، برای ارزیابی کارایی این سیستم‌ها، شاخص‌هایی مانند زمان پاسخ، دقت و سرعت تصمیم‌گیری مورد بررسی قرار می‌گیرند.

شکل ۱. طبقه‌بندی نگرش‌ها برای ارزیابی سیستم خودانطباق [۶]

بسیاری از تکنیک‌ها و راه‌حل‌های علوم مهندسی، از طبیعت الهام گرفته‌اند. یکی از این الهامات، خاصیت انطباق‌پذیری است که در آن، رفتارها و سازمان‌بندی‌ها در جهت سازگاری و هماهنگی بیشتر، با محیط پیرامون، تغییر می‌کنند. این تغییر ممکن است، هم در ساختار و هم در رفتار اتفاق بیافتد. هدف از تغییرات، سازگاری بیشتر با محیط پیرامون است. تغییر ممکن است به صورت فوری یا در بازه زمانی طولانی رخ دهد و نتیجه آن در طبیعت، تکامل مطلوب است. خودانطباق درجه‌ای از انطباق سیستم نرم‌افزاری در جهت عملکرد بهینه در مواجهه با تغییرات دینامیک محیط و عدم قطعیت است. خودانطباق که کاربرد وسیعی در شبکه‌های اجتماعی، اینترنت اشیا، سیستم‌های خودرو و ... دارد، اجازه می‌دهد تا سیستم نرم‌افزاری بتواند به‌طور خودکار رفتار خود را در زمان اجرا تغییر دهد و خود را سازگار کند [۱]. که این امر سبب کاهش هزینه پیچیدگی ناشی از نگهداری دستی سیستم می‌شود [۲]. به عبارت بهتر، خودانطباقی، قابلیت است که سیستم، رفتار خود را در پاسخ به محیط سازگار می‌کند، بنابراین سیستم می‌تواند بسته به زمان و محیط، تغییرات مناسب را در خود اجرا کند [۳]. این ویژگی، منجر به حضور یک سازوکار انطباق با حداقل تعامل و دخالت انسان در اجرا سیستم می‌شود [۴]. برای مثال، یک ترموستات خانه، دمای خانه را اندازه‌گیری می‌کند و آن را با مجموعه نقاط، کنترل سیستم گرما و سرمای خانه کنترل می‌کند. این یک مثال ساده از مدل ترمودینامیکی است. در سیستم بسیار پیچیده‌تر، نیاز به یک مدل صریح‌تر است. برای مثال در سیستم تهویه هوا برای ساختمان‌های بزرگ، که چندین موقعیت را نظارت و کنترل می‌کند، نیاز به یک مدل صریح از موقعیت ساختمان و دماهای آن، برای کنترل کارآمد است که مشخص کند کدام واحد سرمایه‌گذاری و در چه زمانی، روشن شود. مثال دیگر سیستم کنترل ترافیک است که یکی از معمول‌ترین انواع سیستم‌های خودانطباق است که تحقیقات بسیاری در حوزه آن انجام گرفته است. لذا باتوجه به آنچه اشاره شد می‌توان سازوکار این سیستم‌ها را به چهار فرآیند تجزیه کرد: نظارت بر نهادهای نرم‌افزاری (خودآگاهی) و محیط (آگاه به زمینه)، تجزیه و تحلیل تغییرات مهم، برنامه‌ریزی برای نحوه واکنش، و اجرا، به طوری که تصمیمات موثر بر اساس سیگنال‌های دریافتی از حسگرها به منظور خودسازگار سازی اخذ شوند [۵].

روش‌های مختلف پیاده‌سازی این سیستم‌ها در [۱] بررسی شده‌اند. این روش‌ها شامل استفاده از شبکه‌های عصبی به عنوان یک روش پردازش داده‌های غیرخطی، منطق فازی به عنوان یک روش پردازش داده‌های عددی با مقادیر بین صفر و یک به منظور کمک به اخذ

می‌گردد و اولویت و اعتبارسنجی این شاخص‌ها بررسی شود. در فاز دوم یک سیستم ژنتیک-فازی شامل تعیین بهینه وزن‌های فازی توابع عضویت، فازی‌ساز، پایگاه قواعد، موتور استنتاج و غیرفازی‌ساز طراحی می‌شود و در نهایت یک روش برای ارزیابی سیستم‌های خودانطباق ارائه می‌شود.

در ادامه این مقاله در بخش ۲، پیشینه تحقیق آورده شده است و در بخش ۳، مسئله پژوهش و مفاهیم مرتبط با آن شامل سیستم‌های خودانطباق، ارزیابی کیفی و فازی نوع ۲ تشریح شده است. روش پیشنهادی در بخش ۴ و پیاده‌سازی و ارزیابی روش پیشنهادی این مقاله در بخش ۵ ارائه شده است. نهایتاً، خلاصه و نتیجه‌گیری رویکرد پیشنهادی در بخش ۶ جمع‌بندی شده است.

۲- پیشینه تحقیق

برای ارزیابی سیستم‌های نرم‌افزاری مدل‌های کیفی مختلفی ارائه شده است. از جمله مهم‌ترین مدل‌های کیفی می‌توان به McCall [۸]، ISO9126 [۹] و مدل بوهم [۱۰] اشاره کرد. جدول ۱ به طور خلاصه، شاخص‌های کیفی مربوط به این سه مدل کیفی را نشان می‌دهد [۱۱]. خلاصه تحقیقات انجام گرفته شده در حوزه ارزیابی کیفیت نرم‌افزارها از سال ۲۰۰۸ تا کنون در جدول ۲ جهت تسهیل و مقایسه روند آنچه تاکنون ارائه شده، تشریح شده است.

جدول ۱. شاخص‌های کیفی مدل‌های McCall، بوهم و ISO9126

معیارها / اهداف	McCall	بوهم	ISO 9126
قابلیت نگهداری	✓	✓	✓
قابلیت انعطاف‌پذیری	✓	✓	
قابلیت آزمایش	✓	✓	قابلیت نگهداری
قابلیت حمل	✓	✓	✓
قابلیت استفاده مجدد	✓	✓	
قابلیت همکاری درونی	✓		
درستی (دقت)	✓	✓	قابلیت نگهداری
قابلیت اعتماد	✓	✓	✓
بهره‌وری	✓	✓	✓
یکپارچگی	✓	✓	✓
قابلیت استفاده	✓	✓	
قابلیت درک	✓	✓	
قابلیت اصلاح	✓	✓	قابلیت نگهداری

استفاده از منطق فازی برای ارزیابی سیستم‌های نرم‌افزاری، روشی جدید است ولی در برخی از تحقیقات از این روش برای ارزیابی سیستم‌های نرم‌افزار (و نه سیستم‌های خودانطباق) استفاده کرده‌اند. برای مثال در [۱۲] شاخص‌ها و گزینه‌های ابعاد کیفیت خدمات مبتنی بر رایانش ابری با استفاده از روشهای فازی بررسی شدند و در [۱۳] با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها و فازی به ارزیابی عملکرد سیستم‌های برنامه‌ریزی منابع سازمان شرکت تولیدی پرداخته شده است. با توجه به مطالعات انجام شده، هیچ استاندارد

همچنین، برای ارزیابی اعتمادپذیری و امنیت، شاخص‌هایی مانند نفوذپذیری، تحمل به خطا و ... بررسی می‌شوند. همچنین می‌توان چرایی بهره‌گیری از منطق فازی در تعریف شاخص‌های کیفی نرم‌افزار و استفاده از آنها در ارزیابی کیفیت سیستم‌های خودانطباق [۷] را در چهار دلیل ذیل تبیین نمود:

- تعامل با پیچیدگی: سیستم‌های فازی قابلیت مدل‌سازی و مدیریت پیچیدگی سیستم‌های خودانطباق را دارا بوده و قادر به در نظر گرفتن عوامل مبهم و متغیر در فرآیند ارزیابی هستند.
- قابلیت استدلال مبتنی بر قوانین: سیستم‌های فازی از قوانین و قواعد قابل فهم که یا از تجربه و دانش افراد متخصص یا از طریق الگوریتم‌های بهینه‌گر بدست می‌آیند برای استدلال استفاده می‌کنند. این استدلال برای تصمیم‌گیری در مورد انطباق و تغییرات در سیستم مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- توانایی مدل‌سازی تعاملات پیچیده: سیستم‌های فازی قادر به مدل‌سازی تعاملات پیچیده و تأثیرات چند ورودی و خروجی هستند. در محیط خودانطباق، ورودی‌ها و خروجی‌ها ممکن است به صورت غیرخطی و غیرقطعی باشند و سیستم‌های فازی قادر به مدل‌سازی این تعاملات پیچیده هستند.
- امکان استفاده از دانش کاربر: سیستم‌های فازی قابلیت استفاده از دانش کاربر را دارند. با در نظر گرفتن ترجیحات و نظرات کاربران در قالب توابع فایده فازی، سیستم‌های خودانطباق می‌توانند تصمیماتی را بر اساس دانش کاربر انجام دهند.

در راستای ارزیابی سیستم‌های خودانطباق، مطالعات و تحقیقات کمی وجود دارد، که بیشتر آنها به عملکرد کلی سیستم و میزان موفق بودن آن در برآورده ساختن تغییرات تمرکز دارند و به کیفیت و شاخص‌های کیفی این دسته از سیستم‌ها توجه خاصی نشده است. از آن جهت که کیفیت سیستم نرم‌افزار صرف‌نظر از اینکه خودانطباق باشد یا خیر، یک چالش و مسئله مهم در مواجهه با آنها است، لذا فراهم ساختن روشی برای ارزیابی سیستم‌های خودانطباق و به خصوص ارزیابی شاخص‌های کیفی یکی از مسائل ضروری است که با گسترش این دسته از سیستم‌ها نیاز به وجود و رسیدگی به آنها پیش از پیش احساس می‌شود.

در این مقاله سعی شده تا یک روش جدید برای ارزیابی سیستم خود انطباق با توصیف شاخص‌های کیفی مناسب براساس منطق فازی نوع دوم و تنظیم بهینه وزن‌های آنها توسط الگوریتم ژنتیک ارائه شود. این روش، می‌تواند به پژوهشگران در جهت ارزیابی و مقایسه کیفی سیستم‌های نرم‌افزاری خود انطباق کمک کند. روش پیشنهادی حاوی دو فاز است. در فاز اول، شاخص‌های مؤثر در عملکرد سیستم‌های نرم‌افزاری و مشخصات نرم‌افزارهای خودانطباق شناسایی

محققان در [۱۴] چالش‌های ارزیابی کیفیت در سیستم‌های خودانطباق را به صورت زیر بیان می‌کنند:

۱. **مشکلات معماری:** اولین چالش مربوط به تنوع معماری‌های ارائه شده توسط این سیستم‌ها است. به دلیل وجود مدل‌های معماری مختلف (متمرکز، توزیع شده) و همچنان روش‌های مختلف برای انطباق این معماری‌ها در زمان اجرا، توسعه روش‌های ارزیابی کیفیت عمومی کافی برای پشتیبانی از همه ترکیب‌ها، ایجاد مجموعه‌ای از راه‌حل‌های هدایت شده به سمت معماری‌های خاص، چالش برانگیز می‌شود.

۲. **مقادیر آستانه برای شاخص‌های کیفیت:** در مورد خود وظیفه ارزیابی کیفیت، از طریق مطالعه ادبیات مشاهده می‌شود که برخی از تحقیقات توسعه‌یافته بر اساس شاخص‌های کیفیت، مقادیر مرجعی را برای تفسیر نتایج اندازه‌گیری ارائه نمی‌دهند، که ممکن است ارزیابی و تضمین کیفیت را تحت تأثیر قرار دهد.

۳. **پیچیدگی:** پیچیدگی این سیستم‌ها عاملی است که بر چندین راه‌حل ارزیابی کیفیت تأثیر می‌گذارد.

۴. **ابزارهای پشتیبانی:** چالش فعلی ناشی از پیچیدگی این سیستم‌ها، کمبود ابزارهای خودکار برای کمک به وظایف آزمون و ارزیابی کیفیت است.

آنها همچنین برخی از راه‌حل‌های این چالش‌ها را به شرح ذیل بیان کرده‌اند:

- توسعه ابزار برای پشتیبانی از آزمون سیستم‌های خودانطباق و فعالیت‌های ارزیابی کیفیت آنها
- تعریف حد آستانه برای شاخص‌های کیفیت
- ارزیابی شاخص‌های ضعیف مطالعه شده (به عنوان مثال، قابل حمل و مناسب بودن عملکرد) و تجزیه و تحلیل تاثیر آنها بر سیستم‌های خودانطباق
- تعریف ویژگی‌های جدید و شاخص‌های کیفی متناسب با جنبه‌های پویای این سیستم‌ها
- توسعه رویکردها برای اولویت‌بندی شاخص‌های کیفیت با توجه به عملیات و حوزه‌های این سیستم‌ها
- نگاشت تضاد بین شاخص‌های کیفیت

رایبولت و همکاران [۶] یک طبقه‌بندی برای ارزیابی کیفیت سیستم‌های خودانطباق ارائه می‌دهند. بر اساس این طبقه‌بندی، ارزیابی کیفیت در این سیستم‌ها می‌تواند بر اساس ویژگی‌های کیفی یا معیارهای نرم‌افزاری انجام شود. ارزیابی‌های مبتنی بر ویژگی‌های کیفی برای ارزیابی کل سیستم یا بخشی از آن با در نظر گرفتن معنادار ویژگی‌های کیفی مانند کارایی، بهینه‌سازی و قابلیت اطمینان

در خصوص مدل‌های کیفی برای ارزیابی سیستم خودانطباق وجود ندارد. در بیشتر مطالعات با توجه به مقالات و سیستم‌های خودانطباق موجود اقدام به توسعه مدل کیفی دلخواه خود نموده‌اند. مدل‌های کیفی بوهم، McCall و ISO 9126 و دیگر استانداردها نیز، حیطة عمل گسترده‌ای دارند و اگرچه می‌توانند در ارزیابی سیستم‌های خودانطباق بکار روند، اما برای این امر کافی نیستند.

جدول ۲. تحقیقات و مطالعات انجام شده برای ارزیابی کیفیت نرم‌افزار

مقاله	سال انتشار	توضیحات
[15]	۲۰۰۸	استفاده از منطق فازی، مفهوم فرآیند سلسله مراتبی تحلیل (AHP) جهت ارزیابی کیفیت نرم‌افزار
[16]	۲۰۱۰	استفاده از منطق فازی جهت ارزیابی نرم‌افزار
[17]	۲۰۱۱	استفاده از منطق فازی و مدل ISO9126 برای ارزیابی کیفیت سیستم نرم‌افزاری.
[18]	۲۰۱۴	استفاده از منطق فازی، Analytical Network Process (ANP) و Analytical Hierarchical Process (AHP) برای ارزیابی کیفیت نرم‌افزار
[19]	۲۰۱۵	استفاده از منطق فازی و تابع عضویت مثلثی جهت ارزیابی کیفیت سیستم نرم‌افزاری.
[20]	۲۰۱۵	استفاده از منطق فازی برای ارزیابی کیفیت نرم‌افزار بر طبق مدل‌ها و استانداردهای کیفی
[21]	۲۰۱۷	۱) ایجاد یک مدل کیفیت نرم‌افزار عمومی بر اساس چندین استاندارد کیفیت نرم‌افزار موجود. ۲) ارائه یک رویکرد ارزیابی سراسری جدید از مدل ارزیابی نرم‌افزار با استفاده از معیارهای اندازه‌گیری و منطق فازی. ۳) پیشنهاد یک الگوریتم نمونه‌سازی برای استخراج مدل ارزیابی نرم‌افزار خاص از مدل‌های کیفیت نرم‌افزار عمومی.
[22]	۲۰۱۹	یک مدل فازی سلسله مراتبی چهار سطحی جدید برای ارزیابی کیفیت نرم‌افزار پیشنهاد می‌کند.
[23]	۲۰۱۸	روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) با روش باکلی (Buckley) برای ارزیابی تأثیر قابلیت نگهداری و زیرمجموعه‌های آن در کیفیت نرم‌افزار در سطح معماری پیشنهاد شده است.
[24]	۲۰۲۰	طراحی و توسعه یک رویکرد ترکیبی برای تجزیه و تحلیل نرم‌افزار و برآورد هزینه هر مدل نرم‌افزاری با ترکیب منطق فازی و مدل کوکومو ۲ (COCOMO-II).
[25]	۲۰۲۲	ارائه برخی از معیارهای شباهت جدید سیستم‌های فازی شهودی که با ترکیب تابع نمایی توابع عضویت و تابع منفی توابع غیرعضویت ساخته شده است. همچنین پیشنهاد یک معیار آنتروپی جدید به عنوان یک مرحله برای محاسبه وزن شاخص‌ها در مدل تصمیم‌گیری چند معیاره (MCDM) و استفاده از آن برای ارزیابی کیفیت پروژه‌های نرم‌افزاری.
[26]	۲۰۲۱	کیفیت محصول نرم‌افزار بر اساس سیستم استنتاج فازی در استاندارد ISO اندازه‌گیری می‌شود.
[27]	۲۰۲۳	پیشنهاد یک روش جدید ترکیبی برای آزمایش تأثیرگذاری پارامتر (PIT) در توسعه نرم‌افزار با تبدیل داده‌های زبانی به دست آمده از کارشناسان به اعداد فازی مثلثی و استفاده از یک تکنیک فرآیند سلسله مراتبی تحلیلی فازی- تکنیک برای اولویت سفارش با شباهت به راه‌حل ایده آل (AHP-) (TOPSIS) برای ارزیابی و اولویت‌بندی PIT ها به طور سیستماتیک.

در [۳۴] محققان به بررسی چگونگی تجمع معیارهایی که برای ارزیابی کیفیت مدل‌های ویژگی پیشنهاد شده‌اند، می‌پردازند. آن‌ها برای تجمع این معیارها از تئوری منطق فازی استفاده کردند. معیارهای تجمع‌شده جدید را می‌توان برای ارزیابی جنبه‌های مختلف و پیچیده یک مدل ویژگی، مانند اندازه، پایداری، انعطاف‌پذیری و پویایی، به کار برد. علاوه بر این، برای ارزیابی استفاده از معیارهای تجمع‌شده جدید، آن‌ها را در مدل‌های ویژگی مختلف به کار بست. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که معیارهای تجمع‌شده می‌توانند به مهندس حوزه‌ی مربوطه در ارزیابی قابلیت نگهداری مدل‌های ویژگی کمک کنند.

ذی‌نفعان انسانی اغلب از تناقضات پنهان بین شاخص‌های کیفی آگاه نیستند. به منظور رفع این مسئله، محققان در [۳۵] یک رویکرد ارائه می‌دهند که از تکنیک‌های یادگیری ماشین (کاهش بعد، خوشه‌بندی و یادگیری درخت تصمیم) برای توضیح دادن استدلال پشت برنامه‌ریزی خودانطباق استفاده می‌کنند. رویکرد آن‌ها بر تناقضات بین شاخص‌های کیفی تمرکز کرده که منجر به انتخاب وزن‌ها در توابع فایده و تولید برنامه‌های متفاوت می‌شود. آن‌ها به انسان‌ها در درک تناقضات شاخص‌های کیفی کمک می‌کنند.

در [۳۶] یک رویکرد جدید به نام CHESS ارائه شده که با استفاده از مهندسی آشوب، سیستم‌های خودانطباق را ارزیابی می‌کند. معماری ارائه شده در این مقاله یک نمای کامل از استفاده از شطرنج از طریق دو مورد مطالعه مبتنی بر میکروسرویس را ارائه می‌دهد: یک مورد مطالعه مربوط به دفتر هوشمند و یک برنامه نمونه موجود به نام Yelb. این معماری شامل یک سرویس مدیریت سامانه، یک سرویس خودنظارتی و پنج سناریوی تزریق خطا که شامل خطاهای زیرساختی و خطاهای عملکردی است، می‌باشد. هر یک از این اجزا قابلیت گسترش یا جایگزینی آسان جهت استفاده از رویکرد CHESS در مطالعه موردی جدید را دارند.

همانطور که مشاهده می‌شود نگرش‌های ارزیابی متنوعی تاکنون ارائه شده‌اند که باید گفت، روش ارزیابی اولیه از جمله روش‌های مبتنی بر سناریو نمی‌توانند از سیستم خودانطباق پشتیبانی کنند. با توجه به روش‌ها و مطالعات موجود نیز، اگرچه، روش‌های مختلفی، با توجه به جنبه‌های مختلفی از سیستم خودانطباق اقدام به ارزیابی اینگونه از سیستم‌ها کردند، اما هیچ یک از آنها مختص این سیستم‌ها نیستند [۳۷]. از طرف دیگر، بیشتر نگرش‌های ارزیابی استفاده شده برای سیستم‌های خودانطباق در تحقیقات موجود، به عملکرد سیستم توجه دارند و عملکرد سیستم را مورد ارزیابی قرار می‌دهند و روشی برای ارزیابی کیفیت سیستم نرم‌افزاری خودانطباق ارائه نمی‌دهند. با این اوصاف، تلاش برای ارزیابی کیفیت سیستم خودانطباق و همچنین مشخص کردن یک مدل کیفی برای ارزیابی این دسته از

به کار می‌روند. ارزیابی‌های مبتنی بر معیارهای نرم‌افزاری برای ارزیابی کیفیت سیستم از یک دیدگاه محلی (مانند معیاری مرتبط با یک جزء یا عامل) یا از یک دیدگاه کلی (مانند معیاری مرتبط با کل سیستم) مورد استفاده قرار می‌گیرند.

کاری که در [۲۸] ارائه شده، رویکردی را برای انجام تطبیق‌پذیری در سیستم‌های خودانطباق مبتنی بر کامپوننت با معماری متمرکز بر اساس تعیین ویژگی‌ها، اندازه‌گیری و بهینه‌سازی خواص و ویژگی‌های کیفی در مدل‌های ویژگی ارائه می‌کند. نویسندگان گزارش می‌دهند که برخورد با یک سیستم توزیع‌شده پیچیده خواهد بود، زیرا مدیریت ویژگی‌های کیفی (مانند امنیت، در دسترس بودن، قابلیت مقیاس‌پذیری و مصرف باتری) دشوارتر خواهد شد.

سرال و همکاران [۲۹] ادعا می‌کنند که ارزیابی مکانیزم‌های خودانطباق که تضمین‌کننده حداکثر رضایت کاربر (مانند کارایی، راحتی، صرفه‌جویی در انرژی و غیره) هستند، به دلیل تفاوت‌های ذاتی بین کاربران و تغییر زمینه عملیاتی سیستم، یک چالش عمده است.

معین‌فر و همکاران [۳۰] گزارش می‌کنند که یکی از چالش‌های دستیابی به قابلیت اطمینان در سیستم‌های خودانطباق، مربوط به رسیدگی به مسائل محدودیت زمانی و فضایی است که محدودیت‌های مهمی برای این سیستم‌ها به شمار می‌روند. برای ارزیابی سیستم‌های خودانطباق، باید توجه داشت که معیارها و ویژگی‌های قابل ارزیابی متعددی وجود دارد. بر همین اساس، فرصت‌های پژوهشی همچنین می‌تواند به مقادیر مرجع برای معیارهای کیفیت، همانطور که در [۳۱] ذکر شده است، مرتبط باشد. از این منظر، انجام مطالعاتی مانند آزمایش‌ها و کاربرد تکنیک‌های یادگیری ماشین برای تعریف آستانه‌هایی برای معیارهای کیفیت در سیستم‌های خود-انطباق را می‌توان پیشنهاد کرد.

در مواجهه با سیستم‌های خودانطباق، ارزیابی مکانیزم‌های تطبیق‌پذیری می‌تواند به ویژگی‌ها و معیارهای کیفیتی بستگی داشته باشد که در زمان طراحی و زمان اجرا قابل اندازه‌گیری هستند [۳۲]. ارزیابی در زمان طراحی به راه‌حلی می‌پردازد که به معماری یک سیستم نرم‌افزاری برای پشتیبانی از قابلیت خود-انطباق‌پذیری اشاره می‌کند. ارزیابی ویژگی‌های خود-انطباق‌پذیر در زمان اجرا بیشتر به معیارهایی مرتبط است که به دنبال ارائه ارزیابی کیفی یا کمی از نرم‌افزار هستند. به عنوان مثال، کاری که توسط کادوم و همکاران [۳۳] ارائه شده است، مجموعه‌ای از معیارها و اندازه‌گیری‌ها را برای سیستم‌های خود-انطباق‌پذیر نشان می‌دهد، که از میان آن‌ها می‌توان به تأخیر، معیاری برای سنجش عملکرد در دیدگاه زمان اجرا، اشاره کرد که نشان‌دهنده تغییر بین زمان پاسخ با وجود قابلیت خودانطباقی و بدون وجود مکانیزم‌های خودانطباقی است.

حالی که در سیستم‌های نرم‌افزاری دقیق مدل‌سازی تقریباً غیرممکن است. دوم اینکه، طراحی کنترل‌کننده‌ها و استراتژی‌های کنترل نیاز به دانش بسیار زیاد دارد که این امر برای محققان و کارکنان علوم کامپیوتر بسیار سخت است [۳۸]. لذا با توجه به این امر که کیفیت نرم‌افزار کمیتی کیفی است، در نتیجه منطق فازی می‌تواند یک راه-حل بسیار مناسب برای این مسئله باشد. به همین دلیل تحقیقاتی نیز در این خصوص فراهم آمده است که در جدول ۲ به آن اشاره شده است. اما تاکنون تحقیق و مطالعه‌ای برای ارزیابی سیستم خودانطباق توسط منطق فازی نوع دوم صورت نگرفته است و تحقیقات فوق برای سیستم‌هایی غیر از سیستم‌های خودانطباق مورد استفاده قرار گرفتند. روش ارزیابی فازی می‌تواند مشکل عامل‌های چندگانه، مشکلات سیستماتیک، علمی، عملیاتی و غیره را حل کند. بنابراین، یک نوع روش ارزیابی پیشرفته جامع را فراهم می‌آورد [۴۴]. منطق فازی در کنار مزیت‌های فراوانی که به همراه می‌آورد، معایبی نیز دارد. همین امر سبب ایجاد فازی نوع ۲ شده است. استفاده از فازی نوع ۲ در ارزیابی سیستم‌های نرم‌افزاری می‌تواند با رفع مشکل عدم قطعیت در سیستم فازی نوع ۱، به دقیق‌تر شدن ارزیابی کمک بسیاری کند.

سیستم‌ها امری ضروری و لازم است.

دلیل اصلی استفاده از منطق فازی، سهولت و انعطاف‌پذیری آن است. منطق فازی می‌تواند مشکلات ناشی از اطلاعات مبهم و ناتمام را حل کند و توابع غیرخطی پیچیده را مدل نماید. منظور از اطلاعات مبهم در واقع عدم قطعیت و نسبی بودن مقادیر کیفی است. منطق کلاسیک درک بالایی از سیستم را نیاز دارد. در حالی که منطق فازی برای مدلسازی یک سیستم پیچیده توسط سطح بالایی از انتزاع از دانش و اطلاعات کلی بدون درک عمیق از سیستم مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مدل‌های ارزیابی، برخی از داده‌های ورودی به طور معقول تعیین می‌شوند (به عنوان مثال ارزیابی بر طبق شاخص‌های کیفی، توابع ارزیابی جزئی برای شاخص‌های کمی، انتخاب یک نوع مناسب تجمیع، وزن‌دهی به شاخص‌ها یا در نهایت، توصیف مبتنی بر قانون بین مقادیر شاخص‌ها و ارزیابی کلی آنها). از آنجا که عدم قطعیت ویژگی متداول هرگونه اطلاعات خبره است، نظریه مجموعه فازی یک ابزار ریاضی مناسب برای ایجاد چنین مدل‌هایی می‌باشد. محدودیت‌های متعددی از تحقیقات کنونی در ارزیابی سیستم‌های خودانطباق وجود دارد. اول اینکه، به مدل نرم‌افزاری نیاز است، در

جدول ۳. مستندات و اطلاعات منتشر شده درباره ارزیابی و عملکرد سیستم InSync

اطلاعات	سال انتشار	نام مستند
سیستم‌های کنترل ترافیک مختلفی توسعه یافتند و اکنون در حال استفاده هستند از جمله آنها می‌توان به سیستم‌های زیر اشاره کرد: <ul style="list-style-type: none"> • SCATS: در دهه ۱۹۹۰ تولید شد. این سیستم یک سیستم انطباق ترافیک است، که ترافیک را در جاده‌ها شناسایی می‌کند. • ACS-Lite: در سال ۲۰۰۶ برای کنترل و بهبود ترافیک چهار راه‌ها معرفی شد. • InSync: در سال ۲۰۰۹ کاربرد شد. از پردازش تصویر و پردازش فیلم استفاده می‌کند تا ترافیک را شناسایی کند. این مستند سیستم‌های کنترل ترافیک را که تاکنون طراحی، ساخته و اجرایی شدند مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است. این مستند، بر طبق نوع عملکرد و همچنین برخی از معیارهای کیفی این سیستم‌ها را مورد مقایسه و تحلیل قرار داده است. شاخص پایداری، ثبات، هزینه را از این مستند استخراج کرد.	۲۰۱۳	Criteria For the Selection and Application of Advanced Traffic Signal Systems [۳۹]
این مستند به سیستم insync پرداخته است. این گزارش ابتدا به بررسی عملکرد سیستم insync می‌پردازد و سپس عملکرد آن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. متریک‌هایی مانند کارایی، رضایت از سیستم، را از این مستند استخراج کرد.	۲۰۱۲	Comparative Evaluation of Insync and Time-Of-Day Signal Timing Plans Under Normal and Varied Traffic Conditions [۴۰]
این مستند به بررسی سیستم insync و تشریح عملکرد و موارد کاربرد آن می‌پردازد. همچنین متریک‌های حسگر فعال، استفاده از منابع، قابلیت استفاده را استخراج کرد.	۲۰۱۲	InSync Adaptive Traffic Control System for the Veterans Memorial Hwy Corridor on Long Island, NY [۴۱]
این مستند یک ارزیابی کلی از عملکرد سیستم‌های کنترل ترافیک ارائه می‌دهد. از آن می‌توان مقادیر شاخص‌ها و یا متریک‌های هزینه، قابلیت اطمینان، قابلیت دسترسی، قابلیت نگهداری، قابلیت نصب، قابلیت پیکربندی (مجدد)، تاخیر را استخراج کرد.	۲۰۱۰	Adaptive-Traffic-Signal-Control Systems in the United States: updated summary and comparison [۴۲]
این مستند نیز به بررسی سیستم‌های کنترل ترافیک از جمله Scats و InSync می‌پردازد. این مستند علاوه بر تشریح عملکرد سیستم به ارزیابی آن نیز می‌پردازد. از جمله شاخص‌ها یا متریک‌های قابل استخراج در این سیستم می‌توان به ایمنی، قابلیت یکپارچگی، سودمندی سیستم اشاره کرد.	۲۰۱۳	Analysis of Adaptive Traffic Control Systems and design of a Decision Support System for better choice [۴۳]

عملیاتی می‌تواند شامل ورودی کاربر نهایی، حسگرها و دستگاه‌های سخت‌افزاری خارجی، یا برنامه دیگر شود [۴۵]. محققان معمولاً از تعاریف زیر برای سیستم‌های خودانطباق استفاده می‌کنند:

- خودانطباقی، توانایی سیستم برای تنظیم رفتار خود در پاسخ به محیط است. پیشوند «خود» نشان می‌دهد که سیستم‌ها به طور مستقل و خود مختار (یعنی، با حداقل دخالت یا بدون دخالت) تصمیم می‌گیرند چگونه بر طبق زمینه و محیط، خود را انطباق و یا سازماندهی کنند [۴۶].
- در چارچوب سیستم‌های چند مدله، انطباق یک رویه یا روش برای تعویض بین مدل‌ها است. بنابراین انطباق می‌تواند به عنوان توانایی یک سیستم برای دستیابی به اهداف خود در یک محیط متغیر تعریف شده و با انتخاب مجدد و تغییر بین مدل‌ها، تعریف شود [۴۷].
- یک سیستم خودانطباق شامل یک سیستم حلقه بسته است (یعنی خود را در زمان اجرا با استفاده از بازخورد ناشی از تغییرات مداوم سیستم اصلاح می‌کند). مفهوم سیستم خودانطباق به نیازمندی‌های کاربر، خصوصیات سیستم و خصوصیات محیطی بستگی دارد. نرم‌افزار خودانطباق مستلزم قابلیت اطمینان بالا، استحکام زیاد، انطباق پذیری زیاد و قابلیت دسترس پذیری بالا است [۴۸].
- سیستم خودانطباق، رفتار خود را ارزیابی می‌کند و عملکرد خود را بر طبق ارزیابی‌ها تغییر می‌دهد [۴۵].

از نرم‌افزار خودانطباق، انتظار می‌رود که نیازمندی‌های زمان اجرا (یعنی اهداف) خود را انجام دهند، حتی زمانی که با تغییرات داخلی و خارجی رو به رو می‌شود. از یک سیستم خودانطباق انتظار می‌رود که تغییراتی بر اهدافش اثر دارند، کشف کند و فعالیت مناسب را با هزینه و زمان قابل قبول انجام دهد. این اهداف می‌توانند از طریق نظارت سیستم بر محیط برای کشف تغییرات جهت گرفتن تصمیم مناسب، تحقق یابد [۴۹].

۳-۲- ارزیابی کیفیت نرم‌افزار

کیفیت نرم‌افزار یک جنبه مهم برای توسعه‌دهندگان، کاربران و مدیران پروژه است. محققان بسیاری سعی در طراحی مدلی مناسب برای تعریف کیفیت نرم‌افزار از دیدگاه‌های مختلف داشتند. مطالعات کیفیت نرم‌افزار یک مجموعه سیستماتیک و برنامه‌ریزی شده از فعالیت‌ها برای اطمینان از سودمند بودن نرم‌افزار را فراهم می‌کند و شامل زیرعنوان‌های مختلف مانند تامین کیفیت نرم‌افزار^۱، کنترل کیفیت^۲ و مهندسی کیفیت^۳ است. بر طبق IEEE، کیفیت نرم‌افزار

شایان ذکر است که باتوجه به عدم دسترسی به جزئیات سیستم‌های خودانطباق موجود در تحقیقات مختلف، در این مقاله از سیستم کنترل ترافیک ترافیک با نام InSync که یک سیستم خودانطباق کنترل ترافیک (ATCS) بوده و حاوی شاخص‌های متعدد کیفی می‌باشد استفاده شده است. این سیستم حاوی شاخص‌ها و متریک‌های کیفی متعددی است که با کمک فرد خبره از مستندات موجود برای این سیستم [۳۹، ۴۰، ۴۲، ۴۳] جمع‌آوری شده که این اطلاعات به اختصار در جدول ۳ بیان شده‌اند. از این مستندات ۳۲ شاخص شامل پایداری، زمان تنظیم کوتاه، پایان دهی، مقیاس پذیری، دانه‌بندی، پیشگویی، سرعت پاسخ خودمختار، هزینه، درجه خودمختاری، خودپیکربندی، خودبهینگی، خود حفاظتی، بازبودن، قابلیت حمل، قابلیت نگهداری، قابلیت عملیاتی، دقت، تخطی کم، سازگاری، حساسیت، پرهیز از شکست، استحکام، امنیت، دقت تصمیم‌گیری، سطح خودمختاری، خود بهبودی، خودآگاهی، آگاهی به زمینه، ثبات، رضایت، قابلیت استفاده و قابلیت اعتماد بدست آمده است. همچنین ۴۷ متریک شامل حسگر فعال، زمان پاسخ (اجرا)، زمان انتظار، استفاده از منابع (بهره‌وری منابع)، سادگی، قابلیت گسترش، یکپارچگی، مناسب بودن، قابلیت همکاری درونی، تاخیر، توان عملیاتی، ظرفیت، رفع شکست و نقص، تشخیص شکست و نقص، پرهیز از شکست و نقص، قابلیت دسترسی، وفق‌پذیری ساختار داده، وفق‌پذیری محیطی سخت افزاری، وفق‌پذیری محیط اجرایی، وفق‌پذیری محیط نرم‌افزاری، درگاه‌های کاربر پسند نصب آسان، آسانی تنظیمات مجدد، همزیستی قابل دسترس، زمان تصمیم، پیچیدگی رفتار، دانه‌بندی ریزادشت، ثبات، رضایت، فراگیری عملیات، دانش، قدرت اتصال، پیچیدگی تعاملات، محرمانگی، ساختار دهی مجدد، عدم انکار، سرعت تصمیم‌گیری، زمان شکست، زمان بازیابی، سودمندی، قابلیت بازسازی و شروع مجدد، قابلیت تحلیل، قابلیت تغییر، قابلیت آزمایش، قابلیت یادگیری، قابلیت یادسپاری و قابلیت درک از این مستندات استخراج می‌شوند.

۳- مسئله پژوهش

هر مسئله تحقیق، ادبیات و مفاهیم منحصر بفرد خود را دارا می‌باشد و در این بخش به تشریح مفاهیم مرتبط با مسئله شامل سیستم‌های خودانطباق، ارزیابی کیفیت نرم‌افزار و فازی نوع ۲ می‌پردازیم.

۳-۱- سیستم‌های خودانطباق

بر طبق تعریف آژانس DARPA نرم‌افزار خودانطباق، رفتار و تغییرات رفتار خود را برای بهبود کارایی و عملکرد بهتر، ارزیابی کرده و آنرا برای پاسخ به تغییرات در محیط عملیاتی اصلاح می‌کند. محیط

³ Quality engineering

¹ Software quality assurance

² Quality control

۳-۳- فازی نوع ۲

دکتر لطفی‌زاده ابداع‌کننده منطق فازی^۱ معتقد به لزوم در نظر گرفتن ابهام در ماهیت علم بود. برخلاف دیگران که معتقد بودند که باید تقریب‌ها را دقیق‌تر کرد تا بهره‌وری افزایش یابد، ایشان معتقد به لزوم ساخت مدل‌هایی که ابهام را به عنوان بخشی از سیستم مدل نمایند بودند. برخلاف منطق ارسطویی که بر درست یا نادرست بودن گزاره‌ها استوار است، در منطق فازی، جملاتی هستند که مقداری درست و مقداری نادرست هستند. برای مثال، جمله «هوا سرد است» یک گزاره منطقی فازی می‌باشد که درستی آن گاهی کم و گاهی زیاد است. گاهی همیشه درست و گاهی همیشه نادرست و گاهی تا حدودی درست است.

پایگاه قواعد فازی، مجموعه‌ای از قواعد اگر-آنگاه فازی را نشان می‌دهد. موتور استنتاج فازی این قواعد را به یک نگاهت از مجموعه‌های فازی در فضای ورودی به مجموعه‌های فازی در فضای خروجی بر اساس اصول منطق فازی ترکیب می‌کند. در سیستم‌های فازی با فازی‌ساز ابتدا در ورودی سیستم متغیرهای عددی تبدیل به متغیرهای فازی می‌شوند و به موتور استنتاج وارد می‌شوند و خروجی موتور استنتاج که یک کمیت فازی است توسط غیر فازی‌ساز به یک عدد ثابت تبدیل می‌شود. توابع عضویت فازی بیان‌کننده میزان تعلق یک عدد به یک متغیر زبانی می‌باشد و این میزان تعلق همواره بین ۰ تا ۱ می‌باشد. یک مجموعه فازی نوع ۱، یک متغیر منفرد $x \in X$ است که می‌تواند به صورت زیر ارائه شود:

$$A = \{x, \mu_A(x) \mid \forall x \in X\} \quad (1)$$

A می‌تواند به صورت زیر نیز تعریف شود:

$$A = \int_{x \in X} \mu_A(x) / x \quad (2)$$

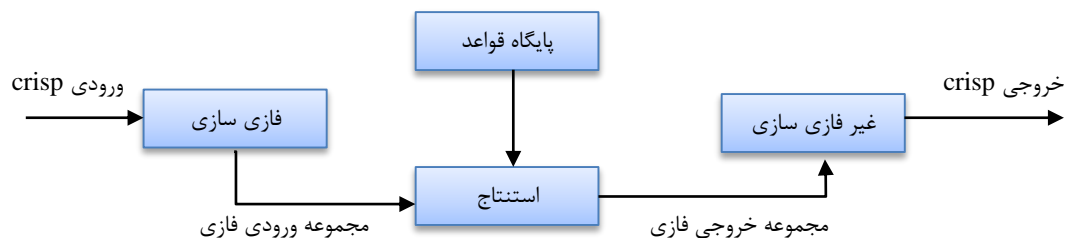
توابع عضویت انواع مختلفی دارند که به تابع عضویت مثلثی، دوزنقه‌ای، گوسی و سیگموئید می‌توان اشاره کرد. روش کار سیستم فازی نوع ۱ در شکل ۲ نشان داده شده است. پروفیسور لطفی‌زاده در سال ۱۹۷۵ مجموعه‌های فازی نوع ۲ را به عنوان توسعه‌ای از مجموعه‌های فازی معرفی کرد. مجموعه‌های فازی نوع ۲ دارای درجه عضویت‌های فازی می‌باشند؛ از این رو، به آنها مجموعه‌های فازی - فازی نیز می‌گویند که در برخورد با عدم قطعیت‌ها توانایی کاهش اثر و مدل کردن آنها را دارند. یک مجموعه فازی نوع ۲ در مواجهه با عدم قطعیت‌های زبانی برای ارائه‌ی اطلاعاتی بیشتر از یک درجه عضویت ساده، اندازه‌ای از پراکندگی را حول یک عدم قطعیت زبانی در نظر می‌گیرد. درحقیقت، مجموعه فازی نوع ۱ تقریب درجه اول عدم قطعیت و مجموعه فازی نوع ۲ تقریب درجه دوم عدم قطعیت هستند.

مجموعه‌ای از شاخص‌های نرم‌افزار است و به صورت زیر تعریف می‌گردد [۱۷]:

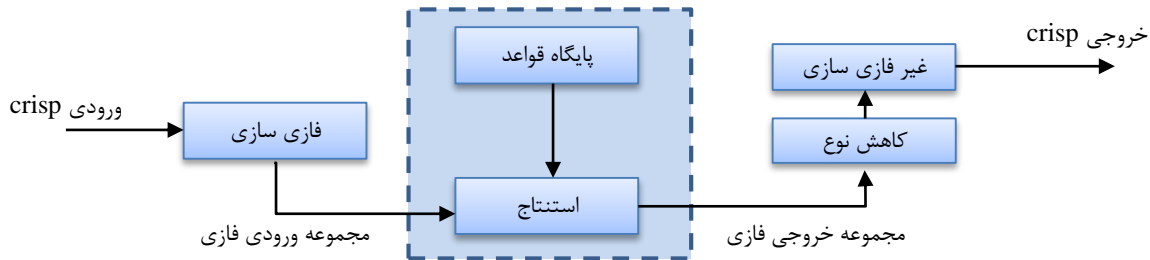
۱. درجه‌ای که سیستم، مؤلفه‌ها یا محصول، نیازمندی‌ها را تامین می‌کند.
  ۲. درجه‌ای که سیستم، مؤلفه‌ها یا فرآیند، نیازهای مشتریان و کاربران را تامین می‌کند.
  ۳. کیفیت شامل هدایت شاخص‌ها برای رضایت نیازمندی‌هایشان می‌شود.
- در IEEE ارزیابی اینگونه توصیف شده است: «فرآیند تحلیل یک بخش از نرم‌افزار برای تعیین اختلاف بین شرایط مورد نیاز و وضعیت موجود آن بخش (برای تعیین خطاها) و تست مؤلفه‌های نرم‌افزاری آن است». از این توصیف ما می‌توانیم ببینیم ارزیابی را می‌توانیم رویکردی در ارزیابی و سنجش نرم‌افزارها و ازجمله نرم‌افزارهای خودانطباق در نظر بگیریم.

نیازمندی‌های کیفی مانند کارایی و بهینه‌سازی، در معماری و نرم‌افزار سیستم‌های خودانطباق بسیار مهم هستند. سیستم‌های خودانطباق خواهان تکامل مداوم هستند و هدف آن‌ها اطمینان از کیفیت انجام وظایف زمان اجرا و پیکربندی مجدد است. در نتیجه، ارزیابی کیفی از انطباق‌ها و موفقیت در انجام تغییرات زمان اجرا مسئله مهمی است که باید در این سیستم‌ها در نظر گرفته شود [۶]. در این راستا، مهندسی نرم‌افزار چندین مکانیزم و استاندارد برای ارزیابی کیفیت سیستم‌ها از مرحله طراحی معماری تا پیاده‌سازی راه‌حل، فراهم کرده است [۶]. مکانیزم‌های ارزیابی در سیستم‌های خودانطباق می‌توانند وابسته به موارد زیر باشند:

- **شاخص‌های کیفی:** برای ارزیابی کیفیت سیستم یا بخش‌هایی از آن استفاده می‌شود. که به طور خاص بر ویژگی‌های کیفی معنی‌دار برای سیستم‌های خودانطباق تمرکز می‌کند. از جمله این ویژگی‌ها می‌توان به کارایی و بهینه‌سازی اشاره کرد.
- **متریک‌های نرم‌افزار:** برای ارزیابی کیفیت انطباق از دیدگاه محلی یا سراسری استفاده می‌شود. دیدگاه محلی می‌تواند شامل انطباق یک محصول باشد و دیدگاه سراسری می‌تواند به زمان برای انطباق یا درجه عدم تمرکز اشاره کند. دو مرحله مهم در مکانیزم‌های انطباق وجود دارد:
  - الف) در زمان طراحی، در طول توسعه سیستم که مکانیزم انتخاب می‌شود.
  - ب) در زمان اجرا، که سیستم در حالت تمام عملیاتی است و کیفیت انطباق باید به طور پیوسته نظارت شود.

شکل ۲. روش کار سیستم فازی نوع ۱ [۵۰]

شکل ۳. سیستم فازی نوع ۲ [۵۱]

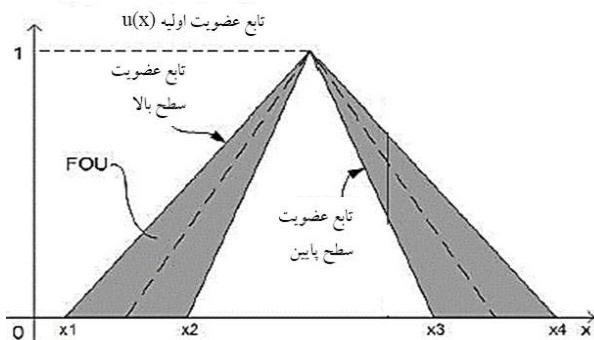
که $\int \int$ اجتماع روی همه x و u های قابل قبول را مشخص می‌کند.

$$\vec{A} = \{((x, u), \mu_{\vec{A}}(x, u)) \mid \forall x \in X, \forall u \in J_x \subseteq (0,1)\} \quad (6)$$

هنگامی که همه توابع عضویت ثانویه، از مجموعه فازی نوع ۲ یکی شدند، مجموعه فاصله فازی نوع ۲ به صورت زیر مشخص می‌شود.

$$\vec{A} = \int_{x \in X} \int_{u \in J_x} 1 / (x, u) \quad J_x \subseteq (0,1) \quad (7)$$

عدم قطعیت در تابع عضویت اولیه متشکل از یک منطقه محدود که به عنوان FOU^2 شناخته می‌شود، که اجتماع همه توابع عضویت اولیه است [۵۳]. شکل ۴ نمایی از تابع عضویت مثلثی در منطق فازی نوع ۲ را نمایش می‌دهد.

شکل ۴. نمایی از تابع عضویت مثلثی در فازی نوع ۲ [۵۰]

به این ترتیب، مجموعه‌های فازی نوع ۲ در کاهش اثر عدم قطعیت در قوانین فازی بهتر عمل می‌کنند، علاوه بر کاهش اثر عدم قطعیت در قوانین فازی، به علت فازی بودن توابع عضویت در مجموعه‌های فازی نوع ۲ امکان مدل کردن عدم قطعیت‌های زبانی و داده‌ها به نحو مؤثری بهبود پیدا می‌کند [۵۲]. مشابه با فازی نوع ۱، سیستم فازی نوع ۲ نیز شامل فازی‌ساز، پایگاه قوانین، موتور واسط فازی، و پردازش‌گر خروجی است. شکل ۳ نمای یک سیستم فازی نوع ۲ را نشان می‌دهد.

پردازش‌گر خروجی، شامل کاهش دهنده نوع و غیر فازی‌ساز است و مجموعه خروجی فازی نوع ۱ یک عدد درست را (از غیر فازی‌کننده) تولید می‌کند. فازی نوع ۲ توسط قوانین if-then مشخص می‌شود. اما مجموعه‌های استنتاجی خود را دارد. مجموعه فاصله^۱، تا حد زیادی توابع عضویت ثانویه را ساده می‌کند. مجموعه فازی نوع ۲ که با $\vec{A}$ مشخص می‌شود، توسط توابع عضویت نوع ۲ یعنی $\mu_{\vec{A}}(x, u)$ مشخص می‌شوند، که $x \in X$ و $u \in J_x \subseteq (0,1)$ است یعنی

$$\mu_{\vec{A}}(x, u): X \rightarrow [0,1] \quad (3)$$

همچنین J_x تابع عضویت اولیه در فاصله (۰ و ۱) است و u مقدار تابع عضویت است. در نتیجه:

$$0 \leq \mu_{\vec{A}}(x, u) \leq 1 \quad (4)$$

علاوه بر این $\vec{A}$ به صورت زیر نیز بیان می‌شود:

$$\vec{A} = \int_{x \in X} \int_{u \in J_x} \mu_{\vec{A}}(x, u) / (x, u) \quad J_x \subseteq (0,1) \quad (5)$$

² Foot-print of uncertainty

^۱ interval sets

۳-۴- شاخص‌های کیفی سیستم‌های خودانطباق

شاخص‌های کیفی که برای ارزیابی نرم‌افزارهای خودانطباق در نظر گرفته شده‌اند، مؤلفه‌های انتزاعی مانند سودمندی، عملکرد، خودانطباق، استحکام و مؤلفه پیشتیبانی می‌باشند که نمایش‌دهنده مفاهیمی سطح بالا هستند و به راحتی قابل اندازه‌گیری نیستند. برای ارزیابی این مولفه‌ها نیاز است که آن‌ها به کمیت‌های سطح پایین و قابل اندازه‌گیری نگاشت شوند، که در این نگاشت هر مؤلفه به چند متریک قابل اندازه‌گیری تبدیل می‌شود. شکل ۵ نمای کلی از شاخص‌های مهم در ارزیابی سیستم خودانطباق را نشان می‌دهد.

۴- روش پیشنهادی

روند عملکرد رویکرد پیشنهادی که ترکیب جدید ژنتیک-فازی نوع ۲ است در شکل ۶ ترسیم شده و مشتمل بر هفت مرحله اصلی می‌باشد. الگوریتم ژنتیک وظیفه تنظیم پارامترهای ۳ مرحله را برعهده داشته و نتیجه مرحله ششم یعنی محاسبه خطا مقدار تخمینی ارزیابی سیستم توسط رویکرد پیشنهادی از مقدار واقعی بعنوان تابع برازش و تعیین کیفیت پارامترهای پیشنهادی به منظور اعمال در فرایند بهبود الگوریتم ژنتیک در نظر گرفته می‌شود. در ادامه مراحل ششگانه رویکرد فازی پیشنهادی تشریح شده است.

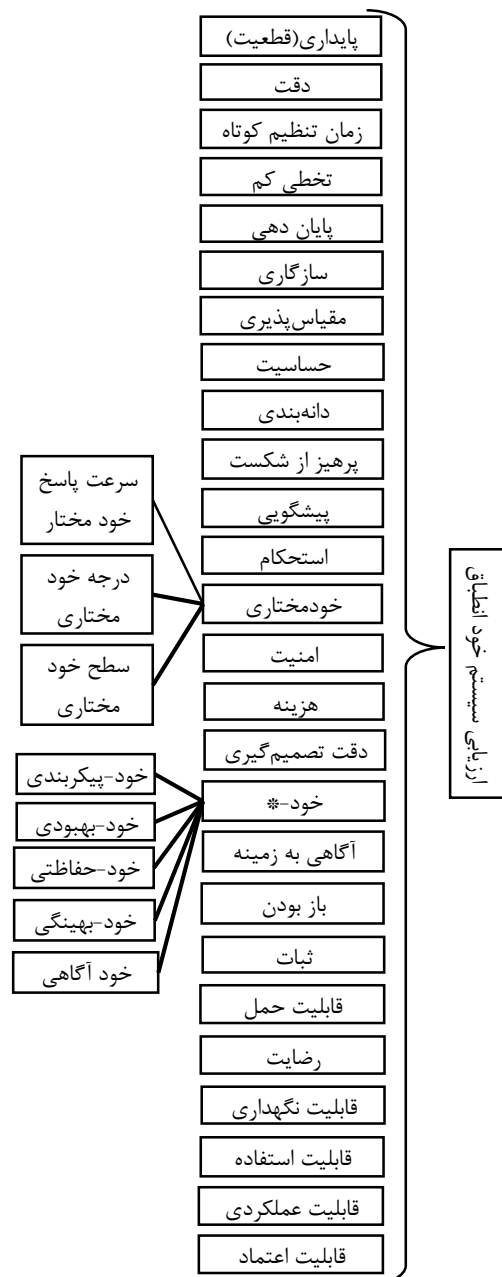
مرحله اول: شناسایی شاخص‌های کیفی

در نخستین مرحله رویکرد پیشنهادی می‌بایست تمامی نیازمندی‌ها و شاخص‌های کیفی برای ارزیابی سیستم خودانطباق شناسایی شوند. این شاخص‌های کیفی از مدل‌های مک‌کال، بوهم و سایر استانداردهای موجود در این زمینه و همچنین از مقالات ارائه‌دهنده سیستم خودانطباق جمع‌آوری شده است. سپس متریک‌های مؤثر در بدست آوردن مقدار این شاخص‌ها مشخص می‌شوند. هر شاخص می‌تواند توسط چند متریک مورد ارزیابی و محاسبه قرار گیرد. از آن جهت که شاخص‌ها و متریک‌های بسیاری جهت ارزیابی کیفی وجود دارد، شاخص‌ها و متریک‌های مؤثر بر شاخص‌های کیفی مورد استفاده در این مقاله باتوجه به جدول ۳ از مقالات ارائه‌دهنده سیستم خودانطباق جمع‌آوری شده است.

به منظور تعریف و نمایش شاخص‌ها و متریک‌ها از اعداد فازی نوع ۲ در رویکرد پیشنهادی استفاده می‌شود. همانطور که شکل ۷ نشان می‌دهد، تابع عضویت فازی نوع ۲ از دو سطح بالایی و پایینی تشکیل شده است. مقادیر سطح بالا و پایین از چهار مقدار تشکیل شده‌اند. مطابق شکل، مقدار تابع عضویت سطح بالا برابر است با: (A, D, C, B) و مقدار سطح پایین برابر است با (A_2, D, C_2, B_2) . همانطور که در شکل ۶ مشاهده می‌شود مقادیر مربوط به پارامترهای توابع عضویت فازی با استفاده از الگوریتم ژنتیک بدست می‌آیند.

مرحله دوم: تخصیص رتبه به شاخص

در این مرحله باید به شاخص‌های انتخاب شده یک رتبه اختصاص داده شود که میزان اهمیت آن را نمایش می‌دهد. بدین ترتیب، شاخص‌های کیفی مهم‌تر شناسایی می‌شوند. میزان اهمیت هر شاخص توسط مقادیر خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد مشخص می‌شود که تنظیم بهینه پارامترهای توابع عضویت آنها توسط الگوریتم ژنتیک انجام می‌پذیرد. برای این مهم هر یک از پارامترهای توابع عضویت ۵ مقدار کیفی فوق را به عنوان یک ژن در ساختار کروموزم در نظر می‌گیریم.

شکل ۵. شاخص‌های مؤثر در ارزیابی کیفی سیستم خودانطباق

نیست. جهت رتبه‌دهی به متریک‌ها نیز مانند مرحله قبل عمل می‌شود. یعنی هر متریک با توجه به مقادیر خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌دهی می‌شوند. ۳۵ ژن بخش دوم یک کروموزوم به تعیین مقادیر پارامترهای توابع عضویت این ۵ مقدار کیفی براساس نمایش عدد فازی نوع ۲ اختصاص می‌یابد.

نتیجه این مرحله دو ماتریس با چهار ستون و m سطر است. که m نشان دهنده تعداد متریک‌های مورد استفاده برای ارزیابی شاخص مذکور می‌باشد. یکی از این ماتریس‌ها به مقادیر سطح بالا و دیگری به مقادیر سطح پایین اشاره دارد که به ترتیب با $rateup$ و $raterow$ نشان داده می‌شوند.

$$rateup = \begin{bmatrix} rup_{1,1} & rup_{1,2} & rup_{1,3} & rup_{1,4} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ rup_{m,1} & rup_{m,2} & rup_{m,3} & rup_{m,4} \end{bmatrix}$$

$$raterow = \begin{bmatrix} rlow_{1,1} & rlow_{1,2} & rlow_{1,3} & rlow_{1,4} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ rlow_{m,1} & rlow_{m,2} & rlow_{m,3} & rlow_{m,4} \end{bmatrix}$$

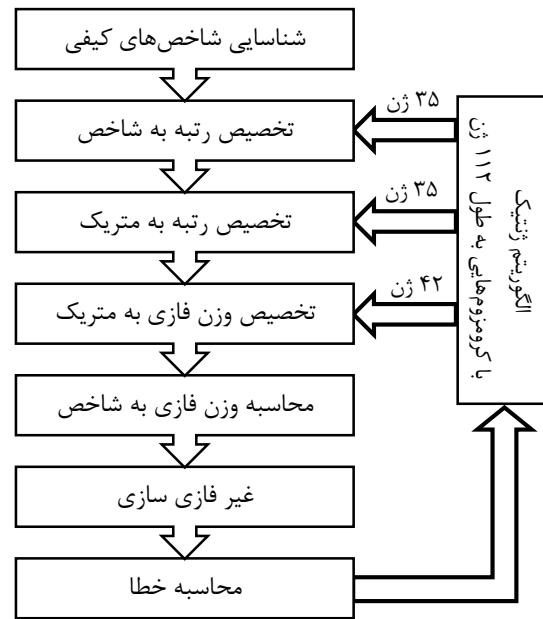
مرحله چهارم: تخصیص وزن فازی به متریک

این مرحله مربوط به انتخاب وزن فازی مناسب برای هر متریک است. این وزن‌ها نیز توسط الگوریتم ژنتیک محاسبه می‌شوند. هر متریک دارای نوع وزن‌دهی مخصوص به خود است. اما به طور کلی می‌تواند شامل مقادیر برآورده نشدن، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد قرار گیرد. به منظور کد کردن مقادیر پارامترهای توابع عضویت این ۶ مقدار کیفی براساس ساختار فازی نوع ۲ به تعداد ۴۲ ژن در قالب بخش سوم یک کروموزوم در نظر گرفته می‌شود.

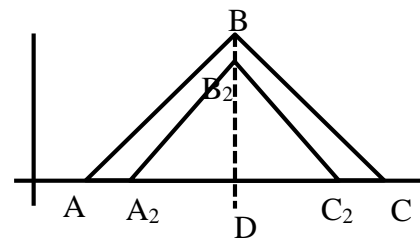
خروجی این مرحله دو ماتریس است که مانند ماتریس رتبه حاوی ۴ ستون و m سطر است که m تعداد متریک‌های مؤثر در ارزیابی شاخص را نمایش می‌دهد. ماتریس $upperWeightValue$ به مقادیر سطح بالا و ماتریس $lowerWeightValue$ به مقادیر سطح پایین اشاره دارد.

$$upperWeightValue = \begin{bmatrix} wup_{1,1} & wup_{1,2} & wup_{1,3} & wup_{1,4} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ wup_{m,1} & wup_{m,2} & wup_{m,3} & wup_{m,4} \end{bmatrix}$$

$$lowerWeightValue = \begin{bmatrix} wlow_{1,1} & wlow_{1,2} & wlow_{1,3} & wlow_{1,4} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ wlow_{m,1} & wlow_{m,2} & wlow_{m,3} & wlow_{m,4} \end{bmatrix}$$

شکل ۶. روند عملکرد رویکرد پیشنهادی

شکل ۷. نمونه تابع عضویت مثلثی برای مقادیر فازی شاخص‌ها و متریک‌ها

باتوجه به شکل ۷، برای کد کردن این توابع عضویت نیاز به ۳۵ ژن می‌باشد. هر ژن نیز با مقدار حقیقی کد می‌شود. نتیجه این مرحله، دو بردار ۴ بیتی است که مقدار رتبه شاخص را به شکل فازی بیان کرده و به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

$$rateLow = [rlow1, rlow2, rlow3, rlow4]$$

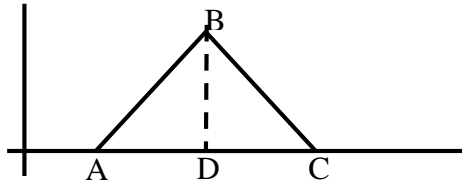
$$rateUp = [rup1, rup2, rup3, rup4]$$

مرحله سوم: تخصیص رتبه به متریک

برای ارزیابی هر شاخص کیفی ممکن است چند متریک وجود داشته باشد، سیستم ممکن است با توجه به نوع عملیات خود به برخی از متریک‌ها اهمیت بیشتری دهد. به همین جهت وزن و تأثیر هر متریک برای ارزیابی شاخص، باید مشخص باشد. لذا در این مرحله به منظور تعیین میزان اهمیت متریک‌هایی که برای ارزیابی شاخص وجود دارند، به آنها رتبه تخصیص داده می‌شود. این امر می‌تواند در کاهش پیچیدگی محاسبات کمک نماید. در صورتی که یک شاخص تنها از یک متریک جهت ارزیابی استفاده کند، نیازی به تعیین رتبه

$$\text{Value} = [A \ D \ C \ B] \quad (12)$$

این بردار، یک مثلث را در نمودار نمایش می‌دهد که در شکل ۸ نشان داده شده است. مقدار سطح زیر این نمودار، مشخص کننده مقدار غیرفازی است که برای بدست آوردن مقدار آن، از انتگرال استفاده می‌شود.

شکل ۸. حاصل عملیات کاهش نوع

$$\begin{aligned} \text{main value} &= \frac{\int_A^B \left(\frac{D-A}{B-A}\right) z \, dz + \int_B^C \left(\frac{C-D}{C-B}\right) z \, dz}{\int_A^B \left(\frac{D-A}{B-A}\right) dz + \int_B^C \left(\frac{C-D}{C-B}\right) dz} \quad (13) \end{aligned}$$

بدین ترتیب مقدار حاصل از عملیات غیرفازی سازی بدست می‌آید. این مقدار بین ۰ تا ۱,۲ است و هرچه مقدار بیشتر باشد به معنای آن است که شاخص مورد نظر بیشتر برآورده شده است.

مرحله هفتم: محاسبه خطا

از آنجایی که الگوریتم ژنتیک وظیفه انتخاب بهینه پارامترهای توابع عضویت مقادیر فازی رتبه‌های شاخص، رتبه‌های متریک و وزن‌های فازی متریک‌ها را توسط یک کروموزوم به طول ۱۱۲ ژن برعهده دارد، لازم است کیفیت هر کروموزوم در فرایند الگوریتم ژنتیک توسط یک تابع برازش محاسبه گردد. لذا خطای هر شاخص را از طریق تفاضل مقدار بدست آمده از عملیات غیرفازی سازی (رابطه ۱۳) بعنوان مقدار تخمین زده شده هر شاخص از مقدار واقعی بدست آورده و کمینه‌سازی مجموع آنها ($\sum |e|$) را بعنوان تابع برازش در نظر می‌گیریم. یعنی هرچه مقدار خروجی تخمین زده شده توسط سیستم فازی پیشنهادی به مقدار واقعی که توسط فرد خبره داده می‌شود، نزدیک‌تر باشد، برازش بیشتر خواهد بود. برای این منظور از مقادیری که قبلاً توسط فرد خبره داده شده استفاده می‌شود.

۵- پیاده‌سازی و ارزیابی

این بخش به منظور پیاده‌سازی و ارزیابی روش پیشنهادی مشتمل بر سه بخش اصلی می‌باشد. بخش اول به معرفی داده مورد استفاده یعنی یک سیستم کنترل ترافیک می‌پردازد. بخش دوم به تشریح پیاده‌سازی روش پیشنهادی و ابزارهای مورد استفاده در پیاده‌سازی آن اشاره دارد. بخش سوم به ارزیابی روش پیشنهادی بر روی سیستم کنترل ترافیک تمرکز دارد.

مرحله پنجم: محاسبه وزن فازی شاخص

با توجه به مقادیر بدست آمده در مرحله چهارم، برای هر شاخص یک وزن فازی نوع ۲ محاسبه می‌شود. در این مرحله متریک‌ها و مقادیر آنها به عنوان ورودی و شاخص کیفی به عنوان خروجی در نظر گرفته شده است و مقادیر داده شده برای متریک‌ها، تعیین کننده مقدار شاخص کیفی هستند. شاخص کیفی نیز می‌تواند یکی از مقادیر برآورده نشده، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد باشد.

$$\begin{aligned} \text{weightFactorUp} &= \text{rateup.upperWeightValue} \quad (8) \end{aligned}$$

برای ماتریس سطح پایین نیز به صورت زیر عمل می‌شود:

$$\begin{aligned} \text{weightFactorLow} &= \text{ratelow.lowerWeightValue} \quad (9) \end{aligned}$$

لازم به ذکر است که در هر دو فرمول بالا از ضرب نقطه‌ای استفاده شده است. یعنی درآیه‌های متناظر در هر دو ماتریس با هم ترکیب می‌شوند.

مرحله ششم: غیرفازی سازی

در این مرحله میزان کیفی شاخص به مقدار کمی تبدیل می‌شود و بدین ترتیب مشخص می‌شود که تا چه اندازه سیستم توانسته شاخص کیفی مورد نظر را برآورده سازد. برای غیرفازی سازی در فازی نوع ۲، دو مرحله اساسی وجود دارد:

- کاهش نوع: تبدیل فازی نوع ۲ به فازی نوع ۱
  - غیرفازی سازی توسط یکی از روش‌های مربوط به فازی نوع ۱
- برای کاهش نوع مینیمم مقدار هر ستون از ماتریس‌های مربوط به وزن فازی بدست می‌آید و در نهایت یک ماتریس با ۱ سطر و چهار ستون ایجاد می‌شود. هر درآیه از این ماتریس نشان دهنده کمترین مقدار در ستون متناظر است. این عمل برای هر دو ماتریس weightFactorLow و weightFactorUp انجام می‌شود. بدین ترتیب وزن فازی شاخص مشخص می‌شود. سپس رتبه و میزان اهمیت این شاخص در این وزن ضرب می‌شود:

$$\text{FactorUpValue} = \min(\text{factorlowvalue}, [], 1) * \text{ratefactorLow}; \quad (10)$$

$$\text{FactorLowValue} = \min(\text{factoruppvalue}, [], 1) * \text{ratefactorUp}; \quad (11)$$

سپس از دو بردار فوق برای هر ستون مقدار ماکزیمم محاسبه می‌شود. در نهایت یک بردار با یک سطر و چهار ستون تولید می‌گردد، مانند:

۵-۱- داده مورد استفاده

در ادامه به منظور محاسبه وزن فازی شاخص‌ها، لازم است به ۴۷ متریک موثر در ارزیابی سیستم وزن‌های فازی اختصاص یابد که در جدول الف-۵ (پیوست الف) پرسشنامه انجام این مهم آمده است. در این جدول ستون‌های No به معنی برآورده نشدن، VL به معنای خیلی کم برآورده شدن، L به معنای کم برآورده شدن، M برآورده شدن در حد متوسط، و H برآورده شدن در حد زیاد و VH برآورده شدن در حد خیلی زیاد را نشان می‌دهد.

جهت پیاده‌سازی سیستم پیشنهادی از نرم‌افزار متلب ۲۰۲۰ استفاده شده است. برای اجرای برنامه نیز از سیستمی با ویندوز ۷، core i5 و RAM 8GB استفاده شده است. به منظور تنظیم بهینه مقادیر رتبه‌بندی شاخص‌های کیفی، متریک‌ها و وزن‌های فازی برای متریک‌ها از نسخه کلاسیک الگوریتم ژنتیک استفاده شد که تعداد جمعیت اولیه ۱۰۰ کروموزوم، تعداد تکرار ۱۰۰۰ نسل و نرخ جهش و بازترکیب به ترتیب ۰٫۲ و ۰٫۸ استفاده شده است. در جدول ۴ پارامترهای توابع عضویت فازی بدست آمده توسط الگوریتم ژنتیک برای رتبه‌بندی شاخص‌ها نشان داده شده است. همچنین برای رتبه‌دهی به متریک‌ها مقادیر جدول ۵ و مقادیر وزن فازی برای هر متریک نیز در جدول ۶ بدست آمده است.

جدول ۴. مقادیر رتبه‌بندی شاخص‌های کیفی

مقدار کیفی	محدوده در جدول	
	سطح بالایی	سطح پایینی
خیلی کم	[0 0 0.32 0.95]	[0 0 0.2 0.45]
کم	[0.1 0.44 0.75 1]	[0.32 0.44 0.61 0.5]
متوسط	[0.4 0.67 0.89 1]	[0.49 0.67 0.8 0.5]
زیاد	[0.81 0.9 1.1 1]	[0.78 0.9 1 0.5]
خیلی زیاد	[0.9 1 1.2 1]	[0.96 1 1.06 0.5]

جدول ۵. مقادیر رتبه‌بندی متریک‌ها

مقدار کیفی	محدوده در جدول	
	سطح بالایی	سطح پایینی
خیلی کم	[0 0 0.49 0.92]	[0 0 0.27 0.44]
کم	[0.12 0.39 0.61 0.97]	[0.29 0.39 0.55 0.5]
متوسط	[0.47 0.7 0.89 1]	[0.45 0.7 0.82 0.54]
زیاد	[0.73 0.9 1.12 1]	[0.81 0.9 1 0.54]
خیلی زیاد	[0.9 1 1.2 1]	[0.93 1 1.1 0.5]

جدول ۶. مقادیر وزن فازی برای متریک‌ها

وزن فازی	محدوده در جدول	
	سطح بالایی	سطح پایینی
برآورده نشدن	[0 0 0.09 1]	[0 0 0.04 0.5]
خیلی کم	[0 0.1 0.41 1]	[0.04 0.1 0.36 0.5]
کم	[0.12 0.4 0.72 1]	[0.3 0.4 0.57 0.5]
متوسط	[0.44 0.7 0.9 1]	[0.54 0.7 0.81 0.5]
زیاد	[0.72 0.9 1.12 1]	[0.82 0.9 1 0.5]
خیلی زیاد	[0.9 1 1.2 1]	[0.95 1 1.075 0.5]

سیستم کنترل ترافیک یکی از معمول‌ترین انواع سیستم‌های خودانطباق است که تحقیقات بسیاری در حوزه آن انجام گرفته است. جزئیات اطلاعات سایر سیستم‌های خودانطباق موجود در تحقیقات دیگر یا در دسترس نبودند یا اطلاعات کمی در مورد آنها وجود داشت و یا اینکه نمی‌توانستند شاخص‌های کیفی زیادی را شامل شوند. به همین دلیل، در خصوص ارزیابی، یک سیستم کنترل ترافیک به نام InSync انتخاب شده است. این سیستم، حاوی چند دوربین است که در مکان‌های خاصی از خیابان نصب می‌شوند. دوربین‌ها به عنوان حسگر یا سنسور عمل می‌کنند. اطلاعات ترافیک و ازدحام خودروها را جمع‌آوری کرده و سپس این اطلاعات را برای سیستم مرکزی ارسال می‌کنند. با توجه به تصاویر ارسال شده و دیگر اطلاعات موجود، سیستم مرکزی تصمیم می‌گیرد که چراغ راهنمایی و رانندگی را برای کدام مسیر سبز و برای کدام مسیر قرمز کند. در نتیجه سیستم فوق، یک سیستم حاوی بخش‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری بسیاری است. برای ارزیابی این سیستم از مستنداتی که حاوی اطلاعات جامع به همراه ارزیابی‌ها و عملکردهای مربوط به آن بوده استفاده شده است. InSync دو جنبه مهم دارد:

- به طور خودکار توسط سیگنال‌های محلی تنظیم می‌شود.
- با توجه به اطلاعات سیگنال‌ها رانندگان را نسبت به ترافیک و مسائل ترافیکی در جاده آگاه می‌سازد.

۵-۲- پیاده‌سازی

بر طبق روش پیشنهادی که بیان شد، پرسشنامه یکی از موارد مهم و کلیدی در این روش محسوب می‌گردد. با توجه به شاخص‌ها و متریک‌ها، می‌توان یک دسته از شاخص‌های کیفی را به عنوان متریک‌های مهم در ارزیابی سیستم‌های خودانطباق مطرح کرد. با این حال، بسته به نوع سیستم و نیازمندی‌های آن، برخی از شاخص‌های کیفی دارای اهمیت بیشتری هستند. بنابراین مشخص کردن رتبه شاخص‌های کیفی می‌تواند به منزله اولویت و اهمیت آن شاخص در سیستم باشد.

رتبه و مقدار فازی هر شاخص کیفی توسط پرسشنامه مشخص می‌گردد. جداول الف-۱ و الف-۲ (پیوست الف) فهرست ۳۲ شاخص کیفی و ۴۷ متریک موثر در ارزیابی سیستم و نحوه رتبه‌بندی آنها نمایش داده شده و پرسشنامه‌های مرتبط میزان رتبه این شاخص‌ها و متریک‌ها نیز در جداول الف-۳ و الف-۴ (پیوست الف) ارائه شده‌اند. در این جداول ستون No به معنی بی اهمیت بودن، ستون VL به معنای خیلی کم اهمیت، ستون L به معنای کم اهمیت است. همچنین ستون M اهمیت متوسط، ستون H اهمیت زیاد و ستون VH اهمیت خیلی زیاد را نشان می‌دهد.

۵-۳- ارزیابی

روش پیشنهادی را می‌توان از دو جهت با سایر روش‌ها و مقالات موجود مورد مقایسه قرار داد:

۱. شاخص‌های کیفی و متریک‌های مورد استفاده
۲. چارچوب و روش کار

از جهت شاخص‌های کیفی مورد استفاده، این شاخص‌ها با سایر مقالات و مدل‌های کیفی در جدول ۷ مقایسه شده‌اند. بطور آشکار این جدول نشان می‌دهد که روش پیشنهادی جامعیت بیشتری نسبت به سایر مدل‌ها و مقالات موجود دارد و طی آن سعی شده تا سیستم‌های خودانطباق از دو بُعد شامل بُعد نرم‌افزاری این سیستم و بُعد خودانطباق آنها مورد مقایسه قرار گیرد. این در حالی است که اکثر تحقیقات موجود تنها به یک بعد می‌پردازند. از طرفی اگر سیستم Insync را تنها با مدل‌های کیفی مطرح در جدول ۷ ارزیابی کنیم، یا به عبارت بهتر از شاخص‌های کیفی موجود استفاده کنیم، نمی‌توان به طور جامع این سیستم را مورد ارزیابی قرار داد. لذا به منظور جامعیت‌بخشی بیشتر به فرایند ارزیابی روش پیشنهادی از نمودار رادار استفاده کرده‌ایم. برای این منظور اطلاعات سیستم Insync را با توجه به تنها شاخص‌های کیفی مطرح شده در یک مقاله، مورد ارزیابی قرار می‌دهیم و روش پیشنهادی را تنها با همان شاخص‌های کیفی اجرا می‌کنیم. برای اینکار سه مقاله [۵۴]، [۲] و

[۵۵] انتخاب شدند. نتیجه در نمودار رادار شکل‌های ۹ تا ۱۱ و نمودار رادار روش پیشنهادی نیز در شکل ۱۲ آمده است.

همانطور که شکل‌های ۹ تا ۱۲ و جدول ۷ نمایش می‌دهند، روش پیشنهادی از جامعیت بیشتری برخوردار است و شاخص‌ها کیفی متعددی را در بر می‌گیرد. اما نکته حائز اهمیت در ارزیابی کیفیت نرم‌افزار (چه خودانطباق باشد و چه نباشد) این است که تمام معیارها و شاخص‌های کیفی برای ارزیابی دارای اهمیت نیستند. به عبارت بهتر، همه این معیارها برای ارزیابی کیفیت نرم‌افزار به کار گرفته نمی‌شوند و در سیستم‌های مختلف دارای اولویت و اهمیت متفاوتی هستند. در واقع، شاخص‌های کیفی، دارای قطعیت نیستند و مهم بودن یک شاخص کیفی در یک یا چند سیستم نرم‌افزاری به منزله اهمیت آن در تمام سیستم‌های نرم‌افزاری نیست. اگرچه، در سیستم‌های خودانطباق مجموعه‌ای از شاخص‌های کیفی هستند که ویژگی و اساس این گونه از سیستم‌ها را فراهم می‌آورند (مانند پایداری، شاخص‌های خود-حساسیت، قابلیت پیشگویی، کارایی، هزینه، نفوذپذیری، تحمل به خطا و ...)، اما این شاخص‌ها بسته به نوع و عملکرد سیستم می‌توانند اهمیت متفاوتی در سیستم‌های مختلف داشته باشند. در نتیجه لازم است مکانیزم و راهکاری برای در نظر گرفتن میزان اهمیت شاخص‌های کیفی در چارچوب و روش کار در نظر گرفت.

جدول ۷. مقایسه شاخص‌های کیفی در روش پیشنهادی با سایر مقالات و مدل‌های کیفی

روش پیشنهادی	[۴]	[۲]	[۵۴]	[۵۷]	[۵۵]	[۳]	[۵۶]	ISO 9126	نوع	MCCall	مدل‌های کیفی / تحقیقات شاخص‌های کیفی / معیارها
✓	✓		✓	✓							پایداری یا عدم قطعیت
✓	✓		✓				✓	قابلیت نگهداری	✓	✓	دقت (صحت)
✓								قابلیت نگهداری	✓		قابلیت اصلاح
✓	✓		✓								تخطی کم
✓	✓		✓				✓				مقیاس پذیری
✓	✓	✓	✓								پرهیز از شکست
✓	✓		✓				✓				امنیت
✓	✓										دقت تصمیم‌گیری
✓	✓										باز بودن
✓	✓	✓				✓					رضایت
✓											سطح خودمختاری
✓	✓										سرعت پاسخ خودمختاری
✓	✓	✓	✓								درجه خودمختاری
✓	✓			✓							پایان‌دهی
✓	✓		✓								حساسیت
✓	✓										قابلیت پیشگویی
✓	✓	✓	✓								هزینه
✓	✓				✓						آگاهی به زمینه

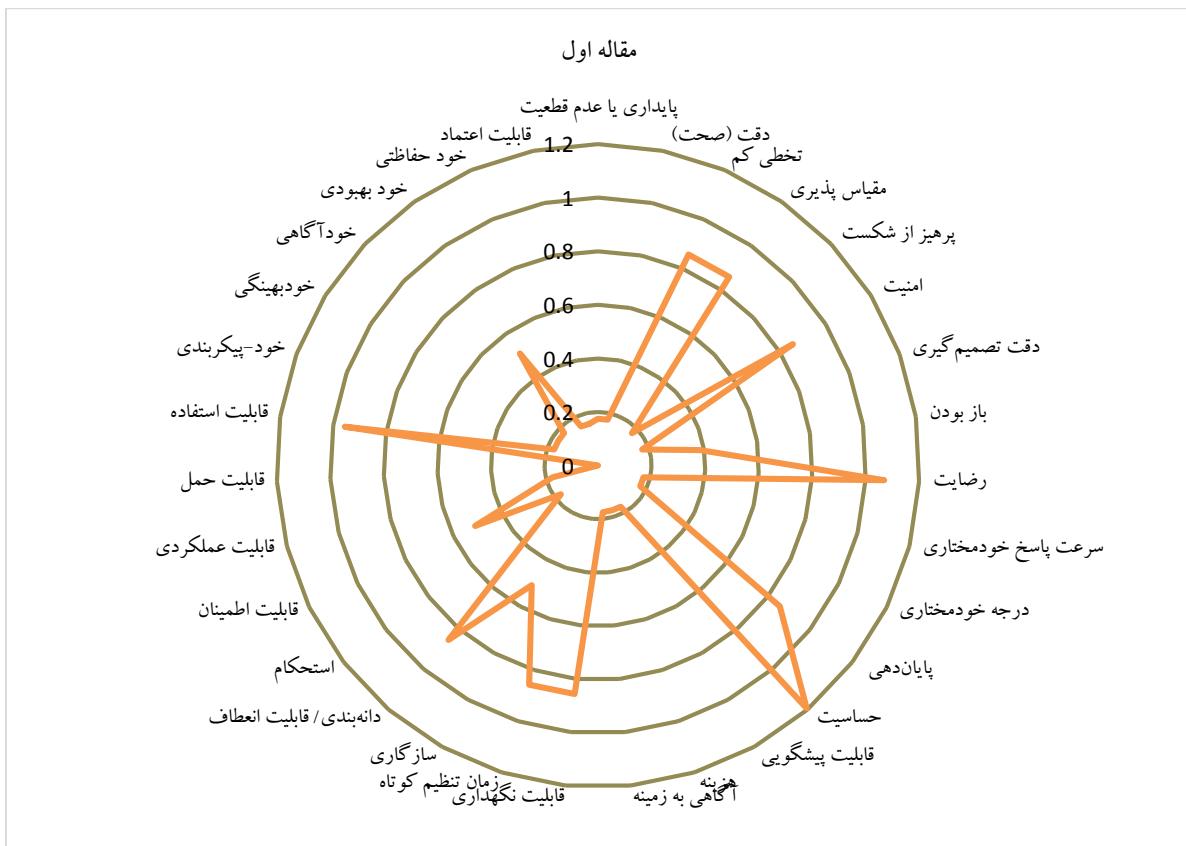
روش پیشنهادی	[۵۴]	[۲]	[۵۵]	[۵۷]	[۴۵]	[۲]	[۵۶]	ISO 9126	نوع	MCCall	مدل‌های کیفی / تحقیقات شاخص‌های کیفی / معیارها
✓											ثبات
✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓	قابلیت نگهداری
✓	✓			✓							زمان تنظیم کوتاه
✓	✓			✓							سازگاری
✓	✓		✓				✓		✓	✓	دانه‌بندی / قابلیت انعطاف
✓	✓			✓							استحکام
✓	✓			✓							قابلیت اطمینان
✓	✓					✓	✓	✓			قابلیت عملکردی
✓	✓					✓	✓	✓	✓	✓	قابلیت حمل
✓	✓					✓	✓		✓	✓	قابلیت استفاده
✓	✓				✓						خود-پیکربندی
✓	✓				✓						خودبهبودی
✓	✓				✓						خودآگاهی
✓	✓				✓						خود بهبودی
✓	✓				✓						خود حفاظتی
✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓	قابلیت اعتماد
قابلیت نگهداری	✓							قابلیت نگهداری	✓	✓	قابلیت آزمایش
قابلیت اصلاح	✓								✓	✓	قابلیت استفاده مجدد
قابلیت عملکردی	✓									✓	قابلیت همکاری درونی
قابلیت استفاده / قابلیت پیشگویی / خودبهبودی	✓					✓	✓	✓	✓	✓	بهره‌وری
امنیت / سازگاری / پایداری	✓			✓				✓	✓	✓	یکپارچگی
قابلیت استفاده	✓								✓		قابلیت درک
هزینه / صحت / مقیاس‌پذیری / پایان دهی / تخطی کم / زمان تنظیم کوتاه / پایداری	✓			✓				✓			کارایی
خودبهبودی / قابلیت اطمینان / امنیت / استحکام	✓			✓						✓	قابلیت دسترسی
قابلیت استفاده	✓					✓					سودمندی
استحکام / پرهیز از شکست / پایداری	✓	✓		✓							ایمنی
				✓							جداناپذیری
			✓								کیفیت خدمات
			✓								قابلیت انطباق
کارایی	✓	✓	✓								زمان انطباق / زمان واکنش
سودمندی		✓									انطباق بهینه

ارزیابی شود.

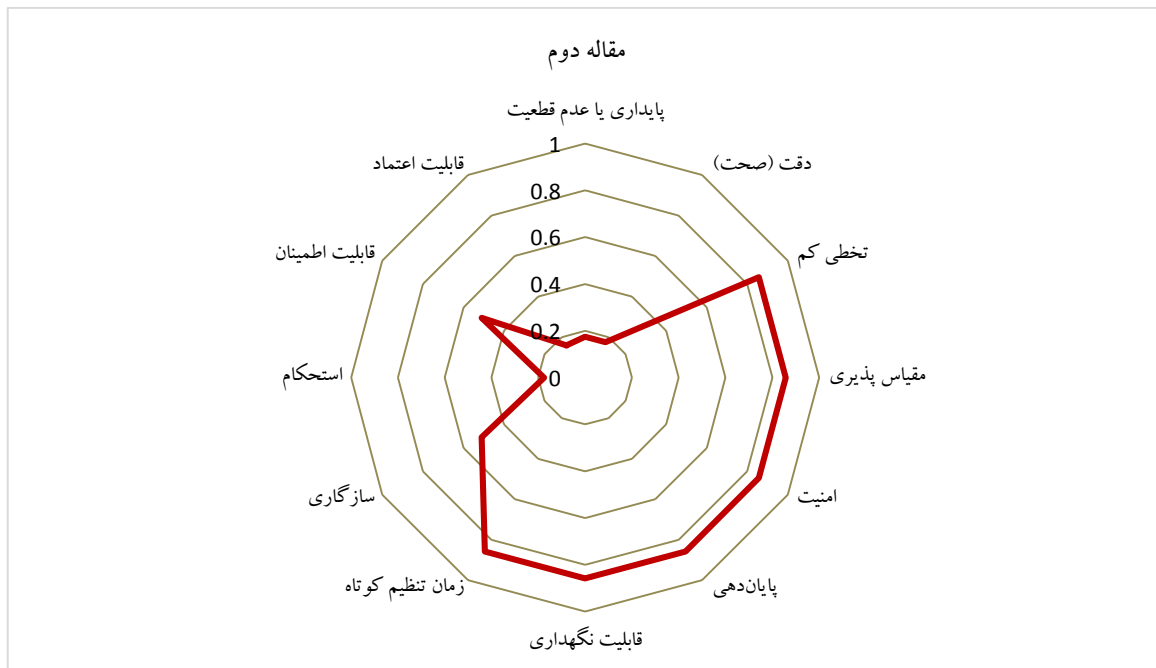
روش پیشنهادی ابتدا یک چک لیست از شاخص‌های کیفی موثر در ارزیابی سیستم خودانطباق فراهم می‌آورد. سپس این امکان را می‌دهد تا ارزیاب با توجه به عملکرد سیستم یا نظر ذینفعان سیستم، شاخص‌های کیفی مهم را مشخص کند و اولویت آنها را تعیین نماید. این امر می‌تواند در ارزیابی بهتر سیستم تاثیر بسزایی داشته باشد.

از دیدگاه چارچوب و روش کار نیز، جدول ۸ روش‌های بکار گرفته شده در مقالات موجود در حیطه ارزیابی کیفیت سیستم نرم‌افزاری خودانطباق نشان می‌دهد. با توجه به جدول ۸، مشاهده می‌شود که بیشتر مقالات توجهی به موضوع میزان اهمیت و اولویت شاخص‌های کیفی نسبت به یکدیگر نداشتند. استفاده از یک الگوی ثابت در ارزیابی سیستم‌های نرم‌افزاری می‌تواند سبب نادقیق شدن نتایج

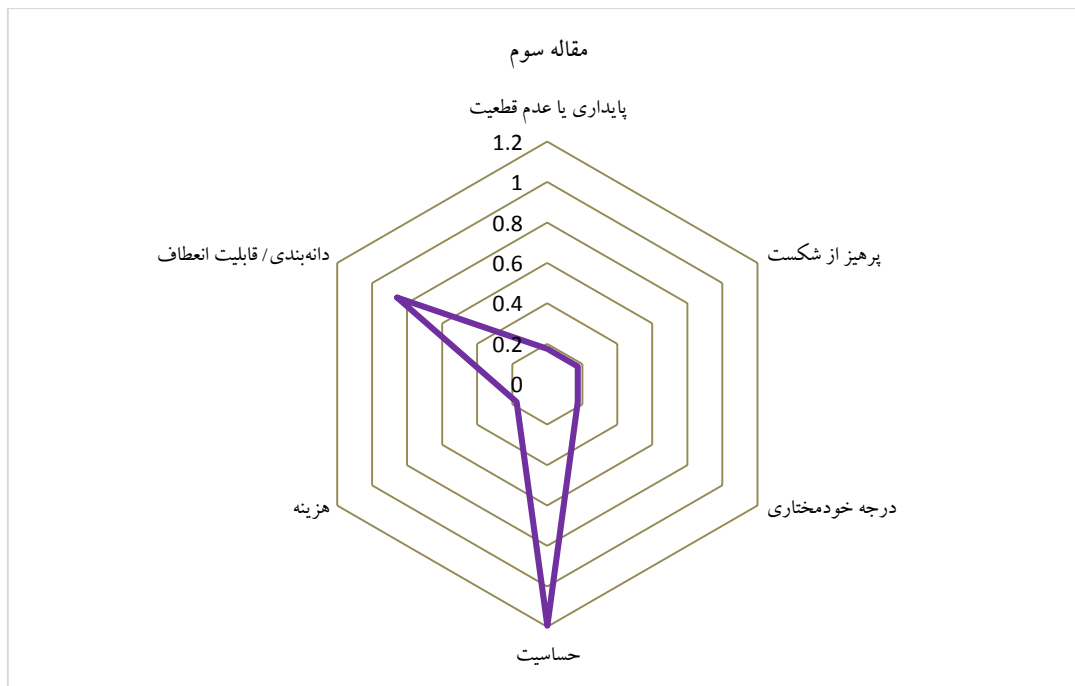

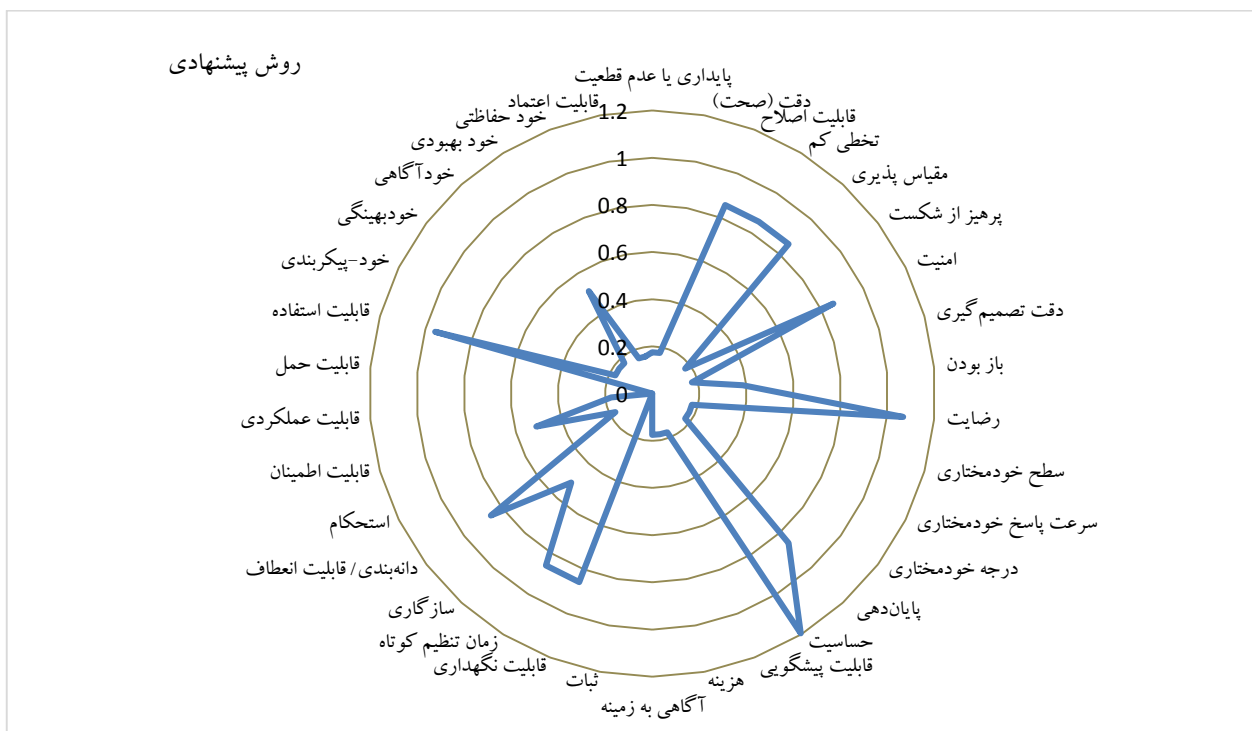
شکل ۹. نمودار رادار شاخص‌های کیفی در [۵۴]

شکل ۱۰. نمودار رادار شاخص‌های کیفی در [۲]

شکل ۱۱. نمودار رادار شاخص‌های کیفی در [۵۵]

شکل ۱۲. نمودار رادار شاخص‌های کیفی در روش پیشنهادی

از طرف دیگر، گاه بدست آوردن مقادیر لازم جهت انجام محاسبات دشوار و یا زمان‌بر است. روش مبتنی بر سناریو نیز یکی از روش‌های پرکاربرد در ارزیابی است، اما زمانی که کیفیت و شاخص‌های کیفی مطرح می‌شوند، این روش نیز نمی‌تواند کارایی مناسبی داشته باشد، زیرا تولید سناریو برای ارزیابی کیفی دشوار و یا گاه ناممکن است. روش لایه‌ای را نیز نمی‌توان برای تمام شاخص‌های کیفی بسط داد.

علاوه بر این، اکثر مقالات از فرمول‌های مشخص شده برای شاخص‌های کیفی استفاده کرده‌اند. حال اینکه، تمامی شاخص‌های کیفی را نمی‌توان با استفاده از فرمول و مدل‌های ریاضی بدست آورد. در بسیاری از موارد یافتن یک فرمول برای شاخص کیفی بسیار دشوار و گاه ناممکن است. برای مثال برای تعیین مقدار شاخص کیفی قابلیت استفاده، بدست آوردن فرمول تقریباً ناممکن است.

جدول ۸. مقایسه روش کار مقالات حوزه ارزیابی کیفیت سیستم

خودانطباق با روش پیشنهادی

مقالات	معیارها	میزان شاخص‌های کیفی مورد استفاده	استفاده از رتبه و اولویت	روش کار
[۵۷]	تعداد محدودی از شاخص‌های کیفی را در نظر گرفته است.	x	از فرمول استفاده	
[۲]	شش شاخص هزینه، پرهیز از شکست، درجه خودمختار بودن، انطباق بهینه، زمان انطباق/واکنش، ایمنی و پایداری	x	از فرمول استفاده	
[۵۴]	مجموعه کاملی از شاخص‌های کیفی در سیستم‌های خودانطباق	✓	از فرمول استفاده	
[۳۷]	قابلیت دسترسی	x	از سناریو استفاده	
[۵۸]	اعتبار و قابلیت اعتماد داده‌های ورودی، واسط‌های مورد استفاده با کاربر و محیط، تصمیمات انطباق، تراکنش‌های سیستم	x	از روش لایه‌ای استفاده	
[۶]	مجموعه ای از شاخص‌های کیفی	x	از فرمول استفاده	
[۳۳]	مجموعه ای از شاخص‌های کیفی	x	از فرمول استفاده	
روش پیشنهادی	مجموعه ای از شاخص‌های کیفی	✓	از منطق فازی استفاده	

* در جدول ۸ علامت ✓ به معنای وجود مکانیزم اولویت‌دهی و ✗ به معنای عدم وجود این مکانیزم است.

شاخص‌های کیفی، دارای مقادیر کیفی هستند، بنابراین اندازه‌گیری آنها دشوار و کمی‌سازی آنها سخت است. منطق فازی به علت توانایی کار با مقادیر کیفی، و مقادیر دارای ابهام بعنوان گزینه مناسب برای اندازه‌گیری کیفیت نرم‌افزار انتخاب شده و فازی نوع ۲ به علت ویژگی‌های متمایزی که نسبت به فازی نوع ۱ داشته و توانایی رفع عدم قطعیت را دارد، بعنوان نوآوری این پژوهش در ارزیابی کیفیت نرم‌افزار خودانطباق مد نظر قرار گرفت.

این مقاله، علاوه بر طرح یک روش برای ارزیابی سیستم خودانطباق مبتنی بر الگوریتم ژنتیک و فازی نوع ۲، یک مجموعه از شاخص‌های کیفی مؤثر در آن را نیز جمع‌آوری کرده است که می‌تواند به عنوان یک چک لیست در زمان طراحی این دسته از سیستم‌ها مورد استفاده قرار گیرد. با این حال هنوز مراحل و روش‌هایی جهت بهبود طرح پیشنهادی جاری وجود دارد. از جمله اینکه، روش پیشنهادی، تنها کیفیت سیستم پیشنهادی را می‌سنجد و بر عملکرد این دسته از سیستم‌ها توجه ندارد. برخلاف تحقیقات و مقالات دیگر که بر عملکرد سیستم توجه دارند تا کیفیت آن. بعنوان یکی از مسیرهای تحقیقاتی باز در پیشروی این مقاله می‌توان به طراحی یک مکانیزم ارزیابی پیشنهادی که هم به کیفیت و هم به عملکرد سیستم‌های خودانطباق بپردازد، اشاره نمود.

دوم اینکه، روش پیشنهادی برای ارزیابی کیفیت سیستم خودانطباق از تابع عضویت مثلثی استفاده کرده است، اما بررسی دیگر توابع عضویت در این راستا بعنوان دومین مسیر باز تحقیقات آتی می‌تواند مشخص نماید که آیا تابع عضویت مثلثی بهتر انتخاب بوده یا خیر.

مراجع

- [1] F. D. Macías-Escrivá, R. Haber, R. Del Toro, and V. Hernandez, "Self-adaptive systems: A survey of current approaches, research challenges and applications," *Expert Systems with Applications*, vol. 40, no. 18, pp. 7267-7279, 2013.
- [2] F. Kneer and E. Kamsties, "A Framework for Prototyping and Evaluating Self-adaptive Systems - A Research Preview," 2016.
- [3] S. Sucipto and R. S. Wahono, "A Systematic Literature Review of Requirements Engineering for Self-Adaptive Systems," *Software Engineering & Applications*, vol. 1, no. 1, 2015.
- [4] M. Abufouda, "A Framework for Enhancing Performance And Handling Run-Time Uncertainty in Self-Adaptive Systems," *Software Engineering & Applications*, vol. 5, no. 1, 2014.
- [5] M. Salehie and L. Tahvildari, "Towards a goal-driven approach to action selection in self-adaptive software," *Software: Practice and Experience*, vol. 42, no. 2, pp. 211-233, 2012.
- [6] C. Raibulet, F. Arcelli Fontana, R. Capilla, and C. Carrillo, "An Overview on Quality Evaluation of Self-Adaptive Systems," 2016.
- [7] J. D. Paraiba and L. E. G. Martins, "PERSA: a requirements specification process for self-adaptive systems based on fuzzy logic and NFR-framework," *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-Based Systems*, vol. 25, no. 01, pp. 145-178, 2017.
- [8] J. A. McCall, P. K. Richards, and G. F. Walters, "Factors in software quality. volume i. concepts and definitions of software quality," DTIC Document 1977.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این مقاله هدف ارائه یک رویکرد برای ارزیابی کیفیت سیستم‌های خودانطباق است. سیستم‌های خودانطباق به سیستم‌هایی اطلاق می‌گردد که رفتار خود را بر طبق اطلاعات محیطی و یا زمینه خود تغییر می‌دهند. این دسته از سیستم‌ها، عموماً بدون دخالت انسان و یا با حداقل دخالت انسان کار می‌کنند. مقاله حاضر به بررسی شاخص‌های کیفی و در واقع کیفیت نرم‌افزار خودانطباق در یک سیستم کنترل ترافیک به نام InSync می‌پردازد. به همین دلیل، ابتدا، شاخص‌های اصلی جهت ارزیابی سیستم‌های خودانطباق از مقالات و منابع مختلف در دسترس برای این سیستم استخراج شده و سپس شیوه اندازه‌گیری این شاخص‌ها معرفی گردید.

- [29] E. Serral, P. Sernani, and F. Dalpiaz, "Personalized adaptation in pervasive systems via non-functional requirements," *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, vol. 9, no. 6, pp. 1729-1743, 2018.
- [30] R. MoeinFar and A. A. Barforoush, "Using models at run-time to measure quality of SAS in the large-scale software systems," in *2017 9th International Conference on Information and Knowledge Technology (IKT)*, 2017, pp. 99-103: IEEE.
- [31] R. Edwards and N. Bencomo, "DeSiRE: further understanding nuances of degrees of satisfaction of non-functional requirements trade-off," in *Proceedings of the 13th International Conference on Software Engineering for Adaptive and Self-Managing Systems*, 2018, pp. 12-18.
- [32] C. Raibulet, "Hints on quality evaluation of self-systems," in *2014 IEEE Eighth International Conference on Self-Adaptive and Self-Organizing Systems*, 2014, pp. 185-186: IEEE.
- [33] E. Kaddoum, C. Raibulet, J.-P. Georgé, G. Picard, and M.-P. Gleizes, "Criteria for the evaluation of self-* systems," in *Proceedings of the 2010 ICSE Workshop on Software Engineering for Adaptive and Self-Managing Systems*, 2010, pp. 29-38.
- [34] C. I. Bezerra, R. M. Andrade, J. M. Monteiro, and D. Cedraz, "Aggregating measures using fuzzy logic for evaluating feature models," in *Proceedings of the 12th International Workshop on Variability Modelling of Software-Intensive Systems*, 2018, pp. 35-42.
- [35] R. Wohlrab, J. Cámara, D. Garlan, and B. Schmerl, "Explaining quality attribute tradeoffs in automated planning for self-adaptive systems," *Journal of Systems and Software*, vol. 198, p. 111538, 2023.
- [36] S. Malik, M. A. Naqvi, and L. Moonen, "CHESS: A Framework for Evaluation of Self-adaptive Systems based on Chaos Engineering," *arXiv preprint arXiv:2303.07283*, 2023.
- [37] A. Parvizi-Mosaed, S. Moaven, J. Habibi, and A. Heydarnoori, "Towards a Tactic-Based Evaluation of Self-Adaptive Software Architecture Availability," in *SEKE*, 2014, pp. 168-173.
- [38] Q. Yang, J. Lü, J. Li, X. Ma, W. Song, and Y. Zou, "Toward a fuzzy control-based approach to design of self-adaptive software," in *Proceedings of the Second Asia-Pacific Symposium on Internetware*, 2010, p. 15: ACM.
- [39] Y. Wang, J. Corey, Y. Lao, K. Henrickson, and X. Xin, "Criteria for the Selection and Application of Advanced Traffic Signal Systems," 2013.
- [40] A. Stevanovic and P. M. Zlatkovic, "Comparative Evaluation of InSync and Time-of-Day Signal Timing Plans under Normal and Varied Traffic Conditions," ed: February, 2013.
- [41] S. Elkins and G. Niehus, "Insync adaptive traffic control system for the veterans memorial hwy corridor on long island, ny," 2012.
- [42] M. Selinger and L. Schmidt, "Adaptive traffic control systems in the united states: Updated summary and comparison," *HDR Engineering*, 2010.
- [43] M. KETABDARI, "Analysis of adaptive traffic control systems and design of a decision support system for better choice," 2013.
- [44] W. Min, Z. Jun, and Z. Wei, "The application of fuzzy comprehensive evaluation method in the software project risk assessment," in *Proceedings of the 2017 International Conference on Management Engineering, Software Engineering and Service Sciences*, 2017, pp. 76-79: ACM.
- [45] M. Salehie and L. Tahvildari, "Self-Adaptive Software: Landscape and Research Challenges," *ACM Transactions on Autonomous and Adaptive Systems*, 2009.
- [46] Y. Brun *et al.*, "Engineering Self-Adaptive Systems through Feedback Loops," *Software engineering for self-adaptive systems*, vol. 5525, pp. 48-70, 2009.
- [47] M. Ravindranathan and R. Leitch, "Heterogeneous intelligent control systems," *IEE Proceedings-Control Theory and Applications*, vol. 145, no. 6, pp. 551-558, 1998.
- [9] S. Valenti, A. Cucchiarelli, and M. Panti, "Computer based assessment systems evaluation via the ISO9126 quality model," *Journal of Information Technology Education*, vol. 1, no. 3, pp. 157-175, 2002.
- [10] B. W. Boehm, J. R. Brown, and M. Lipow, "Quantitative evaluation of software quality," in *Proceedings of the 2nd international conference on Software engineering*, 1976, pp. 592-605: IEEE Computer Society Press.
- [11] P. Berander *et al.*, "Software quality attributes and trade-offs," *Blekinge Institute of Technology*, 2005.
- [12] Z. Abbasi, S. Fatahi, and M. J. Ershadi, "An approach to prioritize quality dimensions of based on cloud computing using Multiple Criteria Decision Making method," *Journal of Information and Communication Technology*, vol. 53, no. 14, pp. 224-236, 1401.
- [13] A. Amini and A. Alinezhad, "A Combination Method of DEA, DEMATEL and ANP for Evaluation of ERP Systems," *Journal of Information and Communication Technology*, vol. 45, no. 12, pp. 21-42, 1399.
- [14] A. O. de Sousa, C. I. Bezerra, R. M. Andrade, and J. M. Filho, "Quality evaluation of self-adaptive systems: Challenges and opportunities," in *Proceedings of the XXXIII Brazilian Symposium on Software Engineering*, 2019, pp. 213-218.
- [15] C.-W. Chang, C.-R. Wu, and H.-L. Lin, "Integrating fuzzy theory and hierarchy concepts to evaluate software quality," *Software Quality Journal*, vol. 16, no. 2, pp. 263-276, 2008.
- [16] P. HOLECEK and J. TALAŠOVÁ, "FuzzME: a new software for multiple-criteria fuzzy evaluation," *Acta Universitatis Matthiae Belii ser. Mathematics*, vol. 16, pp. 35-51, 2010.
- [17] J. S. Challa, A. Paul, Y. Dada, V. Nerella, P. R. Srivastava, and A. P. Singh, "Integrated Software Quality Evaluation: A Fuzzy Multi-Criteria Approach," *JIPS*, vol. 7, no. 3, pp. 473-518, 2011.
- [18] E. Letier, D. Stefan, and E. T. Barr, "Uncertainty, risk, and information value in software requirements and architecture," in *Proceedings of the 36th International Conference on Software Engineering*, 2014, pp. 883-894.
- [19] F. Haryana, "Software Quality Evaluation using Fuzzy Multi Criteria Decision Method," 2015.
- [20] A. Mansoor, D. Streitferdt, and F.-F. Füßl, "Fuzzy Based Evaluation of Software Quality Using Quality Models and Goal Models."
- [21] M. Kara, O. Lamouchi, and A. Ramdane-Cherif, "Ontology software quality model for fuzzy logic evaluation approach," *Procedia Computer Science*, vol. 83, pp. 637-641, 2016.
- [22] A. S. Abdygalievich, A. Barlybayev, and K. B. Amanzholovich, "Quality evaluation fuzzy method of automated control systems on the LMS example," *IEEE Access*, vol. 7, pp. 138000-138010, 2019.
- [23] U. Dayanandan and V. Kalimuthu, "A fuzzy analytical hierarchy process (FAHP) based software quality assessment model: maintainability analysis," *International Journal of Intelligent Engineering and Systems*, vol. 11, no. 4, pp. 88-96, 2018.
- [24] D. Manikavelan and R. Ponnusamy, "Software quality analysis based on cost and error using fuzzy combined COCOMO model," *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, pp. 1-11, 2020.
- [25] N. X. Thao and S.-Y. Chou, "Novel similarity measures, entropy of intuitionistic fuzzy sets and their application in software quality evaluation," *Soft Computing*, pp. 1-12, 2022.
- [26] A. Barzegar, "Measuring software quality Product based on Fuzzy Inference System techniques in ISO standard," 2021.
- [27] V. Singh, V. Kumar, and V. Singh, "A hybrid novel fuzzy AHP-TOPSIS technique for selecting parameter-influencing testing in software development," *Decision Analytics Journal*, vol. 6, p. 100159, 2023.
- [28] L. E. Sanchez, J. A. Diaz-Pace, A. Zunino, S. Moisan, and J.-P. Rigault, "An approach based on feature models and quality criteria for adapting component-based systems," *Journal of Software Engineering Research and Development*, vol. 3, pp. 1-30, 2015.

- [53] Q. Liang and J. M. Mendel, "Interval type-2 fuzzy logic systems," in *Fuzzy Systems, 2000. FUZZ IEEE 2000. The Ninth IEEE International Conference on*, 2000, vol. 1, pp. 328-333: IEEE.
- [54] A. Farahani, E. Nazemi, G. Cabri, and A. Rafizadeh, "An evaluation method for Self-Adaptive systems," in *Systems, Man, and Cybernetics (SMC), 2016 IEEE International Conference on*, 2016, pp. 002814-002820: IEEE.
- [55] J. A. McCann and M. C. Huebscher, "Evaluation issues in autonomic computing," in *International Conference on Grid and Cooperative Computing*, 2004, pp. 597-608: Springer.
- [56] Danny Weyns, M. Usman Iftikhar, Didac Gil de la Iglesia, and T. Ahmad, "A Survey of Formal Methods in Self-Adaptive Systems," 2012.
- [57] N. M. Villegas, H. A. Müller, G. Tamura, L. Duchien, and R. Casallas, "A Framework for Evaluating Quality-Driven Self-Adaptive Software Systems," 2011.
- [58] S. Weibelzahl and G. Weber, "Advantages, opportunities and limits of empirical evaluations: Evaluating adaptive systems," *KI*, vol. 16, no. 3, pp. 17-20, 2002.
- [48] M. Naqvi, "Claims and supporting evidence for self-adaptive systems—A literature review," ed, 2012.
- [49] R. Almeida and M. Vieira, "Changeloads for resilience benchmarking of self-adaptive systems: a risk-based approach," in *Dependable Computing Conference (EDCC), 2012 Ninth European*, 2012, pp. 173-184: IEEE.
- [50] S. M. Abuelenin, "Decomposed interval Type-2 fuzzy systems with application to inverted pendulum," in *Engineering and Technology (ICET), 2014 International Conference on*, 2014, pp. 1-5: IEEE.
- [51] N. N. Karnik, J. M. Mendel, and Q. Liang, "Type-2 fuzzy logic systems," *IEEE transactions on Fuzzy Systems*, vol. 7, no. 6, pp. 643-658, 1999.

[۵۲] ح. م. فراهانی، ج. عسگری و م. ذکری، "مروری بر منطق فازی نوع-۲: از پیدایش تا کاربرد"، محاسبات نرم، دوره ۲، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۳، صفحه ۲۲-۴۳، ۱۳۹۲.

پیوست‌ها

جدول الف-۱. رتبه شاخص‌های مؤثر در ارزیابی سیستم کنترل ترافیک

VH	H	M	L	VL	No	نام شاخص	VH	H	M	L	VL	No	نام شاخص
*						دقت	*						پایداری
*						تخطی کم	*						زمان تنظیم کوتاه
*						سازگاری	*						پایان دهی
*						حساسیت	*						مقیاس پذیری
*						پرهیز از شکست	*						دانه بندی
*						استحکام	*						پیشگویی
*						امنیت	*						سرعت پاسخ خود مختار
*						دقت تصمیم گیری	*						هزینه
	*					سطح خود مختاری	*						درجه خود مختاری
	*					خود بهبودی	*						خود پیکربندی
*						خود آگاهی	*						خود بهینگی
*						آگاهی به زمینه	*						خود حفاظتی
					*	ثبات	*						باز بودن
*						رضایت						*	قابلیت حمل
*						قابلیت استفاده	*						قابلیت نگهداری
	*					قابلیت اعتماد	*						قابلیت عملیاتی (عملکرد)

جدول الف-۲. رتبه متریک‌های مؤثر در ارزیابی سیستم

VH	H	M	L	VL	No	نام متریک	VH	H	M	L	VL	No	نام متریک
*						وقف پذیری ساختار داده	*						حسگر فعال
*						وقف پذیری محیطی سخت افزار	*						زمان پاسخ (اجرا)
*						وقف پذیری محیط اجرایی	*						زمان انتظار
*						وقف پذیری محیط نرم افزاری	*						بهره‌وری از منابع
*						درگاه‌های کاربر پسند	*						رضایت
				*		نصب آسان	*						سادگی
				*		آسانی تنظیمات مجدد	*						قابلیت گسترش
		*				همزیستی قابل دسترس	*						یکپارچگی
*						زمان تصمیم			*				مناسب بودن
			*			پیمچیدگی رفتار	*						قابلیت همکاری درونی
		*				دانه‌بندی ریز/ درشت	*						تاخیر

VH	H	M	L	VL	No	نام متریک	VH	H	M	L	VL	No	نام متریک
	*					ثبات	*						توان عملیاتی
	*					زمان شکست	*						ظرفیت
		*				زمان بازیابی	*						فراگیری عملیات
	*					سودمندی	*						رفع شکست و نقص
	*					قابلیت یادگیری	*						تشخیص شکست و نقص
	*					قابلیت یادسپاری	*						پرهیز از شکست و نقص
						پیچیدگی تعاملات							دانش
						محرمانگی							قدرت اتصال
						ساختار دهی مجدد							عدم انکار
						قابلیت بازیابی و شروع دوباره							سرعت تصمیم‌گیری
						قابلیت تغییر							قابلیت تحلیل
	*					قابلیت درک	*						قابلیت دسترسی
													قابلیت آزمایش

جدول الف-۳. پرسشنامه رتبه متریک‌های مؤثر در ارزیابی سیستم

VH	H	M	L	VL	No	سوال	نام متریک
						چه میزان معیار حسگرهای فعال (برای مشخص کردن حساسیت سیستم) برای سیستم فوق دارای اهمیت است؟	حسگر فعال
						چه میزان زمان پاسخ در سیستم مورد نظر دارای اهمیت است؟	زمان پاسخ(اجرا)
						چه میزان زمان انتظار کاربر برای دریافت جواب از سیستم دارای اهمیت است؟	زمان انتظار
						چه میزان امکان استفاده اشتراکی از منابع و مؤلفه‌های سیستم برای سیستم دارای اهمیت است؟	بهره‌وری در منابع
						چه میزان سادگی مؤلفه‌های مورد استفاده در سیستم دارای اهمیت است؟	سادگی
						چه میزان امکان بسط در طراحی سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت گسترش
						چه میزان ورودی غیر مجاز و تغییر غیر مجاز در داده‌ها دارای اهمیت است؟	یکپارچگی
						چه میزان مناسب بودن سیستم برای اجرای اهداف دارای اهمیت است؟	مناسب بودن
						چه میزان توانایی همکاری در بین مؤلفه‌های درونی سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت همکاری درونی
						چه میزان تاخیر در سیستم دارای اهمیت است؟	تاخیر
						چه میزان توان عملیاتی و موفق شدن وظایف در یک دوره زمانی معین توسط سیستم دارای اهمیت است؟	توان عملیاتی
						چه میزان، ظرفیت و میزان دریافت وظیفه جهت اجرا توسط سیستم دارای اهمیت است؟	ظرفیت
						چه میزان رفع خودکار نقص و شکست در سیستم دارای اهمیت است؟	رفع شکست و نقص
						چه میزان تشخیص نقص و شکست در سیستم دارای اهمیت است؟	تشخیص شکست و نقص
						چه میزان پرهیز از نقص و شکست در سیستم دارای اهمیت است؟	پرهیز از شکست و نقص
						چه میزان دسترسی بودن سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت دسترسی
						چه میزان مدت زمان از کار افتادن سیستم به علت شکست دارای اهمیت است؟	زمان شکست
						چه میزان مدت زمان بازیابی سیستم دارای اهمیت است؟	زمان بازیابی
						چه میزان برآورده شدن اهداف کاربر توسط سیستم دارای اهمیت است؟	سودمندی
						چه میزان سادگی یادگیری سیستم توسط کاربر دارای اهمیت است؟	قابلیت یادگیری
						چه میزان به یادسپاری توابع و فرامین سیستم توسط کاربر دارای اهمیت است؟	قابلیت یادسپاری
						چه میزان قابل درک بودن سیستم توسط کاربر نهایی دارای اهمیت است؟	قابلیت درک
						چه میزان سازگاری داده‌های موجود با محیط جدید و سیستم جدید دارای اهمیت است؟	وفق‌پذیری ساختار داده
						چه میزان وفق‌پذیری نرم‌افزار با سخت‌افزار (جدید) دارای اهمیت است؟	وفق‌پذیری محیطی سخت‌افزار
						چه میزان وفق‌پذیری نرم‌افزار با محیط اجرایی مختلف دارای اهمیت است؟	وفق‌پذیری محیط اجرایی
						چه میزان وفق‌پذیری نرم‌افزار با محیط دارای اهمیت است؟	وفق‌پذیری محیط نرم‌افزاری
						چه میزان کاربرپسند بودن درگاه‌های سیستم دارای اهمیت است؟	درگاه‌های کاربر پسند
						چه میزان آسان بودن نصب سیستم توسط کاربر نهایی دارای اهمیت است؟	سهولت آسان
						چه میزان سادگی تنظیمات مجدد سیستم توسط کاربر نهایی دارای اهمیت است؟	سهولت تنظیمات مجدد
						چه میزان همزیستی سیستم با دیگر نرم‌افزارها، دارای اهمیت است؟	همزیستی

VH	H	M	L	VL	No	سوال	نام متریک
						چه میزان مدت زمان لازم برای تصمیم‌گیری سیستم دارای اهمیت است؟	زمان تصمیم
						چه میزان پیچیده بودن رفتار سیستم دارای اهمیت است؟	پیچیدگی رفتار
						چه میزان ریز یا درشت بودن مؤلفه‌های سیستم دارای اهمیت است؟	دانه بندی ریز/ درشت
						چه میزان ثبات نتایج سیستم دارای اهمیت است؟	ثبات
						چه میزان رضایت کاربر نهایی از سیستم اهمیت دارد؟	رضایت
						چه میزان امکان جایگزینی و مشابه بودن توابع در سیستم نرم‌افزاری دارای اهمیت است؟	فراگیری عملیات
						چه میزان دانش در زمان تصمیم‌گیری در سیستم اهمیت دارد؟	دانش
						چه میزان قدرت اتصال و در نتیجه میزان تاخیر در بین مؤلفه‌ها در سیستم دارای اهمیت است؟	قدرت اتصال
						چه میزان پیچیدگی تعامل، و در نتیجه رفتار یک مؤلفه با سایر مؤلفه‌ها در سیستم دارای اهمیت است؟	پیچیدگی تعاملات
						چه میزان محرمانگی داده‌ها و عدم امکان دسترسی غیر مجاز به داده‌ها دارای اهمیت است؟	محرمانگی
						چه میزان ساختاردهی مجدد سیستم دارای اهمیت است؟	ساختاردهی مجدد
						چه میزان ردیابی فعالیت‌ها دارای اهمیت است؟	عدم انکار
						چه میزان سرعت تصمیم‌گیری در سیستم دارای اهمیت است؟	سرعت تصمیم‌گیری
						چه میزان قابلیت بازسازی و شروع دوباره در سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت بازسازی و شروع دوباره
						چه میزان تشخیص شکست یا شناسایی آیت‌هایی که باید اصلاح شوند، در سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت تحلیل
						چه میزان انجام و پیاده‌سازی تغییرات در سیستم دارای اهمیت است؟	قابلیت تغییر
						چه میزان آزمایش در سیستم بعد از انجام تغییرات دارای اهمیت است؟	قابلیت آزمایش

جدول الف-۴. پرسشنامه رتبه شاخص‌های مؤثر در ارزیابی سیستم

VH	H	M	L	VL	No	نام شاخص	VH	H	M	L	VL	No	نام شاخص
						دقت							پایداری
						تخطی کم							زمان تنظیم کوتاه
						سازگاری							پایان دهی
						حساسیت							مقیاس پذیری
						پرهیز از شکست							دانه بندی
						استحکام							پیشگویی
						امنیت							سرعت پاسخ خود مختار
						دقت تصمیم‌گیری							هزینه
						سطح خود مختاری							درجه خود مختاری
						خود بهبودی							خود پیکربندی
						خود آگاهی							خود بهینگی
						آگاهی به زمینه							خود حفاظتی
						ثبات							باز بودن
						رضایت							قابلیت حمل
						قابلیت استفاده							قابلیت نگهداری
						قابلیت اعتماد							قابلیت عملیاتی (عملکرد)

جدول الف-۵. پرسشنامه مقادیر فازی متریک‌های مؤثر در ارزیابی سیستم

VH	H	M	L	VL	No	سوال	نام متریک
						چه میزان معیار حسگرهای فعال (برای مشخص کردن حساسیت سیستم) برای سیستم مورد نظر برآورده شده است؟	حسگر فعال
						چه میزان زمان پاسخ در سیستم مورد نظر برآورده شده است؟	زمان پاسخ (اجرا)
						چه میزان زمان انتظار کاربر برای دریافت جواب از سیستم مطلوب است؟	زمان انتظار
						چه میزان امکان استفاده اشتراکی از منابع و مؤلفه‌های سیستم برای سیستم برآورده شده است؟	بهره‌وری از منابع
						چه میزان سادگی مؤلفه‌های مورد استفاده در سیستم برآورده شده است؟	سادگی
						چه میزان امکان بسط در طراحی سیستم وجود دارد؟	قابلیت گسترش
						چه میزان عدم امکان ورود غیر مجاز و تغییر غیر مجاز در داده‌ها برآورده شده است؟	یکپارچگی

VH	H	M	L	VL	No	سوال	نام متریک
						چه میزان سیستم برای اجرای اهداف خود مناسب است؟	مناسب بودن
						چه میزان توانایی همکاری در بین مولفه‌های درونی سیستم برآورده شده است؟	قابلیت همکاری درونی
						چه میزان تاخیر در سیستم قابل تحمل است؟	تاخیر
						چه میزان توان عملیاتی و موفق شدن وظایف در یک دوره زمانی معین توسط سیستم مطلوب است؟	توان عملیاتی
						چه میزان، ظرفیت و میزان دریافت وظیفه جهت اجرا توسط سیستم مطلوب است؟	ظرفیت
						چه میزان رفع خودکار نقص و شکست در سیستم مطلوب است؟	رفع شکست و نقص
						چه میزان تشخیص نقص و شکست در سیستم برآورده شده است؟	تشخیص شکست و نقص
						چه میزان پرهیز از نقص و شکست در سیستم برآورده شده است؟	پرهیز از شکست و نقص
						چه میزان سیستم دسترس است؟	قابلیت دسترسی
						چه میزان مدت زمان از کار افتادن سیستم به علت شکست مطلوب است؟	زمان شکست
						چه میزان مدت زمان بازیابی سیستم مطلوب است؟	زمان بازیابی
						چه میزان اهداف کاربر توسط سیستم برآورده شده است؟	سودمندی
						چه میزان یادگیری سیستم توسط کاربر ساده است؟	قابلیت یادگیری
						چه میزان به یادسپاری توابع و فرامین سیستم توسط کاربر ساده است؟	قابلیت یادسپاری
						چه میزان سیستم توسط کاربر نهایی قابل درک بودن است؟	قابلیت درک
						چه میزان داده‌های موجود با محیط جدید و سیستم جدید سازگار است؟	وقف پذیری ساختار داده
						چه میزان نرم‌افزار با سخت‌افزار (جدید) وقف پذیر است؟	وقف پذیری محیطی سخت‌افزار
						چه میزان نرم‌افزار با محیط اجرایی مختلف وقف پذیر است؟	وقف پذیری محیط اجرایی
						چه میزان نرم‌افزار با محیط وقف پذیر است؟	وقف پذیری محیط نرم‌افزاری
						چه میزان درگاه‌های سیستم کاربرپسند است؟	درگاه‌های کاربر پسند
						چه میزان نصب سیستم توسط کاربر نهایی آسان است؟	نصب آسان
						چه میزان تنظیمات مجدد سیستم توسط کاربر نهایی ساده است؟	سهولت تنظیمات مجدد
						چه میزان سیستم با دیگر نرم‌افزارها، همزیستی دارد؟	همزیستی
						چه میزان مدت زمان لازم برای تصمیم‌گیری سیستم مطلوب است؟	زمان تصمیم
						چه میزان رفتار سیستم پیچیده است؟	پیچیدگی رفتار
						چه میزان مؤلفه‌های سیستم ریز است؟	دانه بندی ریز/ درشت
						چه میزان نتایج سیستم دارای ثبات است؟	ثبات
						چه میزان کاربر نهایی از سیستم رضایت دارد؟	رضایت
						چه میزان امکان جایگزینی و مشابه بودن توابع در سیستم نرم‌افزاری وجود دارد؟	فراگیری عملیات
						چه میزان دانش مناسب در زمان تصمیم‌گیری در سیستم وجود دارد؟	دانش
						چه میزان قدرت اتصال و در نتیجه میزان تاخیر در بین مولفه‌ها در سیستم مطلوب است؟	قدرت اتصال
						چه میزان تعاملات و در نتیجه رفتار یک مولفه با سایر مولفه‌ها در سیستم پیچیده است؟	پیچیدگی تعاملات
						چه میزان محرمانگی داده‌ها و عدم امکان دسترسی غیر مجاز به داده‌ها برآورده شده است؟	محرمانگی
						چه میزان سیستم دارای قابلیت ساختاردهی مجدد است؟	ساختاردهی مجدد
						چه میزان امکان ردیابی فعالیت‌ها وجود دارد؟	عدم انکار
						چه میزان سرعت تصمیم‌گیری در سیستم مطلوب است؟	سرعت تصمیم‌گیری
						چه میزان سیستم قابلیت بازسازی و شروع دوباره دارد؟	قابلیت بازسازی و شروع دوباره
						چه میزان تشخیص شکست یا شناسایی ایت‌هایی که باید اصلاح شوند، در سیستم برآورده شده است؟	قابلیت تحلیل
						چه میزان انجام و پیاده‌سازی تغییرات در سیستم برآورده شده است؟	قابلیت تغییر
						چه میزان امکان آزمایش در سیستم بعد از انجام تغییرات برآورده شده است؟	قابلیت آزمایش